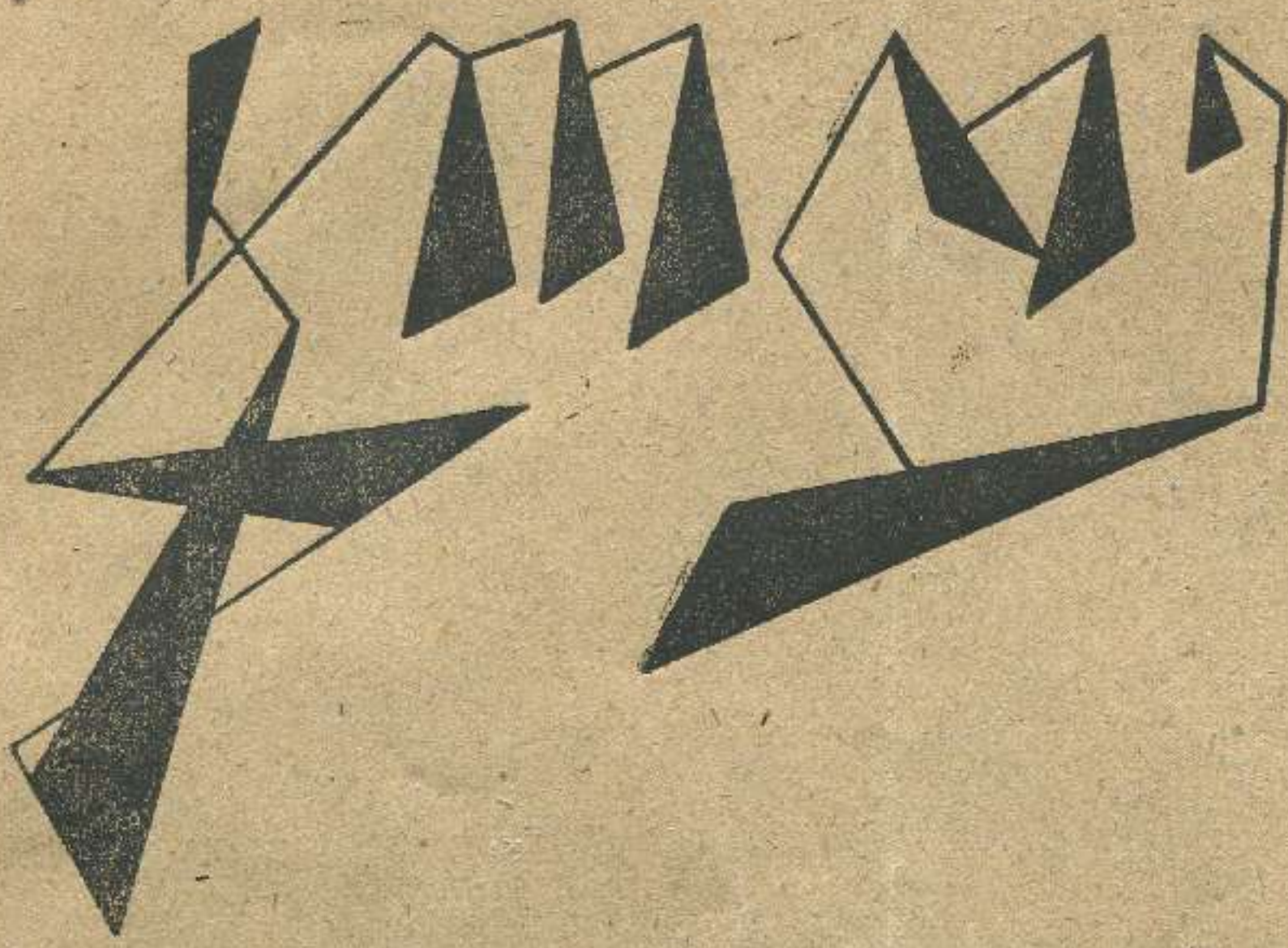

512/9

ყოველ-გვირგეული გაუჩნდა

№ 9

ფასი 10 ლა.

11 გიორგობისთვე 1912წ.
მიიღება ხელის მოწერა. ფასი
1 წლ.,—5 მან. ამა 1912 წლ.
დამლევამდე—1 მან., 50 კაპ.
სოფლის მასწავლებელთ, სამ-
კითხველოებს და უმაღლეს სას-
წავლებლებში მოსწავლეთ დაე-
თმობათ 4 მან.

ყოველ კვირეული საზოგადო-ეკონომ.

გიური და სალიბერალური შურნალი

რედაქცია ღიაა ყოველ დღე 11—1 საათ.

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. №3 რედაქცია „კლდე“. დეპეშისა: თბილისი კლდე.

სარჩევნი: ხატიანაძეში.—ა—ისა. საურთი-ერთი
ნდობის საზოგადოებანი საქართველოში.—დ.
ვახნაძესი. ნ. თავდგირიძეს მოხსენება. ბალკანეთის
გარშემო.—რ. გ.—ესი. ქართველობა
ბაქოში.—ალ. ნ.—ისა. შეტრე ბაკრატიაში.
—ალ. ფრონელისა. წვრილი კრედიტი კახეთში.
—ძვევერელისა. ხარკვი. ხვენი ფასტა.

1491

ნაციონალიზმი

ვარშავის არჩევნებში, ებრაელთა დახმარებით
სოციალისტმა იაგელლომ გაიმარჯვა. უნდა აღვნიშნოთ,
რომ პოლონეთის სოციალისტები ავტონომიის მომხრენი
არიან და ამ მხრივ სოციალისტი დეპუტატი პოლონეთის
ავტონომიას თავის მოთხოვნილებათა წინა რიგში
ჩააყენებს. სოციალისტ ჩხეიძის არჩევამ ჩვენში
დიდი უკმაყოფილება გამოიწვია და ჩვენ დარწმუნებული
ვართ ჩხეიძე რომ ავტონომისტი იყვეს, მის არჩევას არც
ეს უკმაყოფილება მოჰყვებოდა.

მაგრამ სულ სხვანაირად შეხედა სოციალისტ-
ავტონომისტ დეპუტატის არჩევას პოლონეთმა. სა-
საზოგადოებრივმა აზრმა დაჰკმეო ებრაელთა მოქ-
მედება, რომელთა ხმებითაც იქმნა უმთავრესად
არჩეული იაგელლო და პოლონელთა და ებრაელთა
შეტაკებამ უკიდურესობამდე მიიღწია.

რადგან პოლონეთისათვის ამ ფაქტში ყველი-
ფერი ნათელია, ჩვენ გვსურს სწორედ ამ პოლო-
ნელ-ნაციონალისტის თვალსაზრისით შევხვათ მასა
და სწორედ ისე ავხსნათ საკითხი, როგორც პო-
ლონეთში უცქერიან. პოლონეთი მარტო ტი-
პიური ქვეშევრდომი ქვეყნა კი არაა, სადაც ეროვნული
უფლებანი მინიმუმამდე არის მიყვანილი, იგი
ტიპიურია, როგორც, ეროვნულ ნიადაგზედ აღმოცე-
ნებული ანტოგონიზმის ქვეყანაც. ებრაელები,
რომლებიც საკმაო რიცხვს წარმოადგენენ პოლო-
ნეთში და რომელთაც დაპყრობილი აქვთ მრავალი
დარგი პოლონეთის ეკონომიურ ცხოვრებასა,
საკმაო საბუთს იძლევიან ამ ანტოგონიზმისათვის
პოლონეთში.

მეორეს მხრივ, პოლონეთის ცხოვრება ულ-
ტრა ეროვნულია. კულტურა პოლონეთისა იქამ-
დის მდიდარია, ეროვნული იდეალი იქამდის გაბა-
ტონებულია მთელს პოლონეთში, რომ ეროვნული
პოლიტიკა, განუღებელი და შეკვეცილი შემავალ
ელემენტებით, წარმოუდგენელი კომპრომისი იქნე-
ბოდა. ენა, ეკლესია და ტერიტორია—აი, უმთავრესი
ფაქტორები, რომელთაც შეჰქმნეს ეროვნული
პოლიტიკა პოლონეთისა. ისტორიული ზრდა და
ვითარება პოლონურ ნაციონალიზმისა ეკლესიიდან
და სკოლიდან დაიწყო და როდესაც მას სურდა
უფრო უძლიერეს ფაქტორზედ დაემყარებინა თავი-
სი მომავალი, სახელდობრ ეკონომიურზედ, იგი ებრაე-
ლებს წააწყდა. პოლონეთი, რასაკვირველია, ისე სუს

ტი არ არის ეკონომიურად, რომ მეტოქეობა ვერ გაუწიოს ებრაელებს და სწორედ ამ მეტოქეობის შედეგია ის ფაქტი, რომ არჩევნებში ვარშავის ებრაელები სოციალისტს უქერენ მხარსა.

ნაციონალიზმის ტრადიციებზედ აღზრდილ პოლონელისთვის, სოციალიზმი, როგორც ეროვნული მებრძოლი ძალა, რასაკვირველია, დამაკმაყოფილებელი არ არის. და ჩვენ უნდა აღვნიშნოთ, რომ სოციალიზმის თვალსაზრისითაც და ნაციონალიზმის თვალსაზრისითაც პოლონელი ამაში მართალია. სოციალიზმი, რომელიც ხშირად თვითონვე იძულებულია ნაციონალიზმის წინააღმდეგ ამხედრდეს, ცხადია, ვერ იკისრებს მის მოვალეობას. თანამედროვე პოლონეთის მდგომარეობა კი ნაციონალიზმს ითხოვს. იდეალი ყველა ნაციონალიზმისა უექველად სახელმწიფოა; ამიტომ, ნაციონალური პოლიტიკა არსებითად სახელმწიფოებრივი პოლიტიკაა. სოციალიზმი კი მუდამ წინააღმდეგია სახელმწიფოსი. ამ მხრივ, სოციალიზმი მხოლოდ მოწყალე სამარიელია, რომელიც ეროვნულ პოლიტიკის გზაზედ მუდამ ვერ შეხვდება ნაციონალიზმს, რომ დახმარების ხელი გაუწოდოს. მას შეუძლიან დაიცვას იგი როგორც იდეა, მაგრამ სოციალიზმა რომ მთლად მისი ადგილი დაიჭიროს ეროვნულ ბრძოლაში, ეს არსებითად ყოველად მოუხერხებელია.

ასეთია როლი სოციალიზმისა და ნაციონალიზმისა დამონებულ ერებში და მეტადრე იქ, სადაც ერთ მთავარ ერის გარდა, თავი მოუყრია კიდევ მეორე ერის უმცირესობას.

რასაკვირველია, ებრაელები დამნაშავენი არ არიან, რომ ბედმა მათ პოლონეთში არგუნა ცხოვრება. პირიქით იყო ისეთი დრო, როცა პოლონეთის მეფენი თითონ იწვევდნენ ებრაელებს გერმანიიდან, მაგრამ ამაში ყველაზედ ნაკლები დანაშაული თანამედროვე პოლონელებს მიუძღვით. თანამედროვე პოლონეთის ცხოვრება კატეგორიულად მოითხოვს ცხოვრების ყველა დარგის ნაციონალიზაციას და ეროვნული ცხოვრების ყველა ფაქტორთა მობილიზაციას.

იმ ბრძოლაში, რომელსაც პოლონეთი ეწევა თავის საკეთილდღეოდ, რასაკვირველია, იქნება ზიანიც ებრაელთათვის, რომელთ ეკონომიურ ბატონობას ვეღარ ითმენს იგი, მაგრამ ეს ისეთი ბუნებრივი მოვლენაა, რომ ამ პროცესის წინააღმდეგ სოციალისტ დეპუტატების არჩევით ბრძოლა, ძვი-

რად თუ მიაღწევს თავის მიზანს. ხოლო, რაც შეეხება ებრაელების ასეთ დემონსტრაციულ გალაშქრებას პოლონურ ნაციონალიზმის წინააღმდეგ, იგი თავისთავად გულისხმობს ებრაელების მიერ პოლონეთის ეროვნული პოლიტიკის უარყოფას და, როგორც ასეთი, იგი მუდამ დაიმსახურებს პოლონეთის საყვედურს.

ასეთია მოკლედ თვალსაზრისი პოლონურ ნაციონალიზმისა და თუ ამაში ჩვენ ვერ ვხიდავთ თავბრუ დამსხმელ ლიბერალიზმს ცუდათ გაგებულ ინტერნაციონალიზმისას, სამაგიეროდ იგი სავსეა სამაგალითოდ შემუშავებულ ეროვნულ გეგმით, თუ ერთ თანაბრად არ ანვითარებს ცხოვრების ყველა დარგს, იგი ვერ მიაღწევს სათანადო მიზანს და ვერც პოლონეთი დასთანხმდება, რომ იგი ეკონომიურად დამოკიდებული იყვეს ებრაელისაგან. ამაშია პოლონელ-ებრაელთა ანტოგონიზმიც. პოლონელი ებრძვის ებრაელ კაპიტალისტს მაგრამ ეს ხომ იმას ჰკულისხმობს, რომ, თავის დაკვალად, ებრაელი კაპიტალისტიც ებრძვის პოლონელს. და სწორედ ეს არ უნდა დაივიწყონ მათ, ვინც მუდამ თანასწორობაზედ და უფლებაზედ ჰყვირის. ეს ბრძოლა ახასიათებს პოლონეთის ეკონომიურ ცხოვრებას, ეს ბრძოლა გამომდინარეობს ეროვნულ ინტერესების სიღრმიდან და მარტო თანასწორ უფლებიანობის პრინციპით მისი შეჩერება არ შეიძლება.

საჭიროა უპირველესად ყოველისა გარდაწყვეტა რთულ ეკონომიურ-ეროვნულ საკითხებისა და თვით ეს გადაწყვეტა შეიტანს ცხოვრებაში თანასწორობის პრინციპს.

ა.—ი.

საურთი-ერთო ნდობის საზოგადოებანი საქართველოში

საქართველოს საკრედიტო დაწესებულებათა შორის ერთ ერთი უპირველესი ადგილი უჭირავს საურთი-ერთო ნდობის საზოგადოებათ.

ამ საზოგადოებათა უმთავრესი მიზანია — მიიზიდოს თავის წევრებისაგან რაც შეიძლება მეტი შესანახი ფული და მათვე მიეშველოს გაჭირების დროს მოკლე ვადიანი სესხით (6 თვით).

მათი წესდებით, საერთო სესხის პირობები ადვილ საშუალებას აძლევენ მოვაჭრე კაცს, მრე-

წველს, სახლის პატრონს სოფლის მემამულეს—
თვის განმავლობაში ხელი მოინაცვლოს, თავისი
საქმე გამოაკეთოს და დროზედ დაუბრუნოს „სა-
ზოგადოებას“ გატანილი ფული. ამით აიხსნება,
რომ საურთი-ერთო ნდობის საზოგადოებანი უმე-
ტეს შემთხვევაში მოქმედობენ იქ, სადაც ვაქრო-
ბა-პრეწველობაა განვითარებული, ან სხვა ზურგ
გამაგრებულ ელემენტთა შორის, ე. ი. ქალაქებში
და იმ პროვინციის დაბებში, სადაც ხსენებული
ელემენტი სამყოფად არის.

ამ რიგად, ეს საზოგადოებანი ემსახურებიან
წვრილ ბურჟუაზიის წოდებას, რადგანაც მსხვილ
ბურჟუაზიას საურთი-ერთო ნდობის საზოგადოების
სესხი უმეტეს შემთხვევაში არ აკმაყოფილებს და
ძალაუნებურად მიისწრაფება უფრო მდიდარ საკ-
რედიტო დაწესებულებებისკენ — სააქციონერო ბან-
კებისაკენ.

საურთი ერთო ნდობის საზოგადოება საერთო
საკრედიტო სისტემაში, მეორე საფეხურზე სდგას.
პირველი საფეხური უჭირავს წვრილ საკრედიტო
კოოპერაციას, რომელიც აწვდის სესხს იმ ხალხს,

რომელსაც უფლება და ძალა ვერ შესწევს საუ-
რთი-ერთო ნდობის საზოგადოების ან სააქციონერო
ბანკის კრედიტით ისარგებლოს. მე მყავს მხედვე-
ლობაში ჩვენი სოფლის ხალხის მდგომარეობა. მათ,
ხსენებული ბანკები ხელს ვერ უწყობენ, იმიტომ
რომ მათი სესხი მოკლე ვადიანია და საერთოდ
გლეხისთვის ძნელი გამოსატანია.

საქართველოში დღევანდლამდის მუშაობს
13 საურთი-ერთო ნდობის საზოგადოება: ქუთაი-
სისა, თბილისისა, სოხუმისა, ფოთისა, ხონისა,
ბათუმისა, ჭათურისა, ყვირილისა, ზუგდიდისა,
გორისა, სამტრედიისა, სიღნაღისა ად ახალსენა-
კისა.

ქართველ ერის ეკონომიურ ცხოვრების მოწ-
ყობაში ამ საზოგადოებათ თავისი წვლილი კიდევ
შეუტანიათ და უნდა ვიფიქროთ, რომ მომავალში
ქართული საურთი-ერთო ნდობის საზოგადოებანი
შეიქმნებიან მის ერთ-ერთ ძლიერ ფაქტორად.

ამიტომ საინტერესო იქნება გაკვრით თვალი
გადავაგლოთ მუშაობას ზოგიერთ ამ საზოგადოე-
ბისას.

ქართულ საურთი-ერთო ნდობის საზოგადოებათა მდგომარეობა.¹⁾

1 იანვარს 1912 წ.

საზოგადოე- ბის სახელი	რამდენი წელიწადი მუშაობს	წევრების რიცხვი	ძირითადი თანხა	სათადარიგო თანხა	შესანახი თანხა	განაღებული თამასუქები	სესხი სხვა და სხვა გირავნობის ²⁾	საერთო თან- ხის მობრუნებ ³⁾
1. ქუთაისის	32	903	108.310 ზ.	27.435 ზ. 09	782.818 ზ. 23 კ.	733.974 ზ. 01 კ.	133.895 ზ. 19 კ.	30.571.236 ზ. 90 კ.
2. თბილისის	16	1247	116.267 ზ.	15.881 ზ. 16	515.452 ზ. 08	462.017 ზ. 3 კ.	112.626 ზ. 85 კ.	13.838.514 ზ. 4 კ.
3. ხონის	12	270	31.960 ზ.	2.829 ზ.	100.177 ზ.	124.062 ზ.	26.778 ზ.	3.640.404 ზ. 52 კ.
4. ზუგდიდის	12	372	27.372 ზ.	1.865 ზ. 26.	39.411 ზ. 60 კ.	121.804 ზ.	3.213 ზ. 50 კ.	3.250.189 ზ. 92 კ.
5. ყვირილის	7	331	33.090 ზ.	1.832 ზ. 97.	46.568 ზ. 48 კ.	130.118 ზ. 7.	915 ზ.	5.215.583 ზ. 70 კ.
6. სოხუმის	—	819	127.835 ზ.	—	*	808.449 ზ.	124.446 ზ.	26.756.831 ზ.
7. სიღნაღის	***) 6 თვე	309	19.590 ზ.	—	17.363-20	40.031 ზ.	—	—
8. სამტრედ	***) 1	231	24.350	—	53.431 ზ. 27 კ.	100.985 ზ. 25 კ.	—	—

ცნობილია რომ საკრედიტო დაწესებულების
სიძლიერე დამოკიდებულია იმაზედ, თუ რამდენად
მდიდარია იგი კლიენტების შემოტანილ შესანახ
თანხით. ამ თანხის სიდიდე იმის მაჩვენებელია,
რომ საზოგადოებას კლიენტურა დიდი ჰყავს, ნდო-

ბა დამსახურებული აქვს და მაშასადამე შეუძლი-
ან თავისი საქმეები გააფართოვოს და მკვიდრად
მოაწყოს.

ამ მხრივ ჩვენი საურთიერთო საზოგადოებანი
ვერას დაიკვებებენ. შესანახი თანხა შედარებით სა-

1) სამწუხაროდ, ყველა „საზოგადოებამ“ არ გამოგზავნათავისი ანგარიშები, შემდეგ, რომ მივიღებთ მათგან, შევავსებთ
მოყვანილ ცხრილს. ეხლა კი უღრმეს მადლობას უხდით იმათ, ვინც ყურადღებით მოექცა ჩვენი რედაქციის თხოვნას და
თავისი ანგარიშები მოგვაწოდა.

**) შესანახი თანხა სოხუმის საზოგ. 1 ღვინობის, 1912 წ. ბალანსში უდრიდა 344.771 ზ. 35 კ.

**) სიღნაღის და სამტრედიის საზ. ცნობები მოყვანილია უკანასკნელ ბალანსებიდან (1 ღვინობ. 1912 წ.)

ოპერაციო თანხებთან (თამასუქების განაღდება და სესხი ხხვა და სხვა გირავნობისა), მეტად მცირეა. მაგრამ თუ მივიღებთ მხედველობაში, რომ ჩვენს კურთხეულ ქვეყანაში ხელმოქვერილობამ ჯერ ვერ გაიღვა ფესვები და მასთან ერთად ქართული მეურნეობა, ვაჭრობა-მრეწველობა და საზოგადოთ იღებ-მიცემობა ძალიან ჰკოჭლობს—ჯერ-ჯერობით ამ საზოგადოებათაც დიდი საყვედური არ ეთქმით. მაგრამ ამავე დროს უნდა შევნიშნოთ, რომ ჩვენ საურთი-ერთო ნდობის საზოგადოებათ შესანახ თანხის გასაძლიერებლად მაინც ბევრა არ უფიქრიათ. მოყვანილ ცხრილიდამ ნათლადა სჩანს, რომ უმეტესი ნაწილი ამ საზოგადოებათა თამასუქების გადაგირავებით და სხვა ამ გვარ ვალებით საზრდოობს და ხშირად დამოკიდებულია ისეთ დაუდგარ პასივზე, როგორცაა საკორესპონდენტო ოპერაციები. ამით ხასიათდება მოკლედ დღევანდელი მათი პრაქტიკული მოღვაწეობა.

ეს კი იმის დამამტკიცებელია, რომ მათ ოპერაციებს მაინც და მაინც მკვიდრი საფუძველი არა აქვთ; ამნაირი მიმართულებას კი შეუძლიან ისინი ხიფათს გადაჰკიდოს.

ჩვენმა საკრედიტო მოღვაწეებმა უნდა მიაქციონ თავისი ყურადღება საკუთარ თანხების გაღიღება-გაძლიერებას (ძირითადი, შესანახი და სათადარიგო თანხები) და ამით წასწიონ ამ „საზოგადოებათა“ მუშაობა გაფართოვებისაკენ, გამაგრებისაკენ.

არა ნაკლებ მნიშვნელოვანია, თუ ვინ სარგებლობს დღეს საურთი-ერთო ნდობის საზოგადოების სესხით.

ამაზედ ქვევით მოყვანილი ცნობები აი რა პასუხს იძლევიან:

წევრების პროფესიებად დაყოფა. *)

	ქუთაისი თბილისი ზუგდიდი.		
1. სოფლის მეურნეები	65	471	88
2. მეზამულენი, რომელნიც მეურნეობას არ მისდევენ.	"	269	5
3. სახლის პატრონები	206	234	10
4. ვაჭარ-მრეწველნი	504	103	202
5. ხელოსნები	5	30	40
6. სხვადა სხვა დაწესებულებაში მოსამსახურენი	91	89	27
7. თავისუფალ პროფესისა	32	51	"

*) სხვა საზოგადოებათა ანგარიშებში ეს საინტერესო ცნობები არ იყო მოყვანილი.

ეს ცნობები კვლავ გვიმტკიცებენ, რომ ამ საზოგადოებათა კლიენტურა უმეტესად შესდგება ვაჭრებისა, სახლის პატრონებისა და მეზამულენებისაგან, რომელთაც მოკლედ ვაჭრების სესხითავეს ხელს. ამ ნაირი მიმართულებით საურთი-ერთო ნდობის საზოგადოების სესხისა ბუნებრივია და სწორ მიმართულებად უნდა ჩაითვალოს, რადგანაც ამ საზოგადოებათა მოვალეობაა ჩვენ წვრილ ბურჟუაზიას ხელი შეუწყოს, ზურგი გაუმაგროს და გზები გაუკაფოს ვაჭრობა-მრეწველობისაკენ. ამიტომ მათზე სესხის გაცემაში იდეური მიმართულებაც (საკრედიტო პოლიტიკა) უნდა იმალეობდეს. უკანასკნელი დიდ ძალას შეჰმატებს ამ „საზოგადოებათ“, რადგანაც ეს იდეა ჯანსაღია და მჭიდროდ დაკავშირებული ჩვენი ერის მომავალ ეკონომიურ აღორძინებასთან.

ხსენებულ იდეის მწყობრი განხორციელება საფუძვლად უნდა ედოს ჩვენი საურთი-ერთო ნდობის საზოგადოებათა საკრედიტო პოლიტიკას.

მართალია, მართო საურთი-ერთო ნდობის საზოგადოებათა მოღვაწეობა არ კმარა საერთოდ ქართველ ბურჟუაზის გამაგრებისათვის; უკანასკნელ დროს ჩვენს საზოგადოებაში სააქციონერო ბანკის დაარსების აზრიც ტრიალებს. მართალია ამისთანა ბანკის მოწყობა აუცილებელი იქნება ჩვენთვის. მაგრამ მაინც ეს ნაადრევად უნდა ჩაითვალოს, რადგანაც მის დაარსებისთვის ქართველობას დღეს ძალა არ შესწევს, და უფრო გონივრული საქმე იქნება ჯერ საურთი-ერთო ნდობის საზოგადოებანი მკვიდრად დადგენენ, გაძლიერდნენ და ამის შემდეგ შესამე საფეხურზედ ასდგან ფეხი. ერთი რამ ესაქიროება კიდევ ქართულ საურთი-ერთო ნდობის საზოგადოებათ—არა ჰყავთ მომზადებული და მცოდნე მომუშავენი. ეს ნაკლი უნდა დროზედ შევიკოს, თორემ მათი მომავალი ყოველთვის ბურჟუსში იქნება გახვეული. ყოველ საქმეს და მეტადრე კრედიტისას, სჭირია მცოდნე და ინიციატივით გამსჭვალული მუშაკები, ჩვენში კი ამ ნაირი მუშაკები საუბედუროდ სანთლით საძებნელია; ამიტომ აუცილებელია მომზადება ჩვენი ახალგაზრდობისა საკომერციო სასწავლებლებში, როგორც საშუალო, ისე უმაღლესში, პოლიტექნიკუმებში (საეკონომიო განყოფილებაზედ) და სხვა. ქართველი საზოგადოება ამისათვის ხარჯს არ უნდა მოერიდოს, რადგანაც ეს ხარჯი მომავალში ასჯერ აუნაზღაურდება ეროვნულ-ეკონომიურ ცხოვრების გაფურჩქვნით, ქართველ ხალხის გამდიდრებით და გაძლიერებით.

დ. ვაჩნაძე.

თავმჯდომარე სოხუმის საურთიერთო ნდობის საზოგადოებისა გვწერს:

„ყოველ-კვირულ ჟურნალ „კლდე“-ს რედაქციას.

გიგზავნით ქართულად და რუსულად ჩვენ მოხსენებებს რწმუნებულთა სისტემის შემოღების საჭიროების შესახებ ბანკის საქმეების წესიერ მიმართულებაზე დასაყენებლად; რადგანაც ამ საკითხს საერთო მნიშვნელობა აქვს, იმედი გვაქვს, თქვენ ჟურნალში მოათავსებთ ამ მოხსენების შინაარსსა, რათა სხვა ჩვენებური ბანკების წარმომადგენლებმაც წაიკითხონ და, თუ საჭიროა, დამატებითი აზრიც გამოსთქვან.

თქვენი კეთილის მხურველი, თავმჯდომარე სოხუმის საურთიერთო ნდობის საზოგადოებისა ნიკო თავდგირიძე.“

თანახმად ბ. თავდგირიძის სურვილისა, ვბეჭდავთ ამ მოხსენებას ჩვენი საურთი-ერთო ნდობის საზოგადოებათა საყურადღებოდ:

მ ო ხ ს ე ნ ე ბ ა

თავ. ნ. ყ. თავდგირიძისა

რწმუნებულთა სისტემის შემოღების შესახებ.

ყოველ გვარ საქმეში, განსაკუთრებით კი იმისთანა გარემოებაში, რომელიც შეესება საკრედიტო დაწესებულებათა მართვა-წინამძღოლობას, დიდი და არსებითი მნიშვნელობა აქვს მართვა-გამგეობის სისტემას. საზოგადოთ, ყოველგვარი საზოგადო საქმე თხოულობს მეტი-მეტად დაკვირვებულ აწონ-დაწონასა და ფრთხილად მოხურაბას ცხოვრების მიერ წინ წამოყენებულსა და მომწიფებულ კითხვის გარდაწვევტის დროს; განსაკუთრებით კი დადს წინდახედულობას და სიფრთხილეს თხოულობს ფინანსიურ-კომერციულ წინადადებათა და საკითხების განხილვას. იმ დაწესებულებებში, რომელთა ნაშნობლივი დანიშნულებაა ადმინისტრაციული მართვა-გამგეობა, იმდენს ზარალსა და თან ისე მოკლე დროში ვერ მოიტანს მათ მოთაყუთა, ცხოვრების შეუფერებელი, გარდაწვევტი-ლება-განკარგულება, როგორც ეს ხდება ხელმე საკრედიტო-ფინანსიურ დაწესებულებაში; არა ერთი და ორი მაგალითი უოფილა იმისი, თუ როგორ ამ გვარ დაწესებულებათა ხელმძღვანელების, დროის შეუფერებელ დადგენი-ლება-განკარგულება არ განხორციელებულა ცხოვრებაში შესაფერ შინაობათა უქონლობისა გამო და მამასადამე არავითარი ზარალიც არ მოუტანია მათთვის, ვისთვისაც ის იყო დანიშნული. სულ სხვაა კომერციული დაწესებუ-

ლება: აქ ყოველივე უხერხული და უსწორი, დროისა და მიზნის შეუფერებლად გადაღებული ნაბიჯი მისი მძარ-თველ ორგანოსი, ამ შემთხვევაში საზოგადო კრებისა, დაუხანებლივ დაეტეობა თვისი სამწესარო შედეგებით საქმეთა მსვლელობას. თითოეული ამისთანა მძინის შეუ-ფერებელი გადაწვევტილება შირველსავე მის ცხოვრებაში გატარების დროს აყენებს დიდსა და აუნაზღაურებელ ზარალს; და აი ამიტომ ყოველ გვარ ფინანსიურ, თუ საკრედიტო საკითხების გარდაწვევტილების დროს საჭი-როა თუ სპეციალური, ნამდვილი ცოდნა არ არის საქმისა, ცოტათი მომზადება-გამოცდილება მაინც რაიცა, ჩვენდა სავალალოდ, ამ გარემოებათა გამწვავებულ დროის წყა-ლობით ბევრს არ მოგვეშაფუბა, არა გვაქვს. ჩვენდა სა-სახარულოდ ჩვენი სოხუმის საურთი-ერთო ნდობის ბანკმა ხაღხთან დაახლოებაში სხვა თავის მოძმეთ წინ წაუს-წრო: საზოგადოების დიდ ნაწილას გუთუნილება გ-რდაიქცა. თავის მომავალ მოქმედებაშიც ჩვენი ბანკი ყოველგვარ ზომას მიიღებს და ეცდება დაიკავშიროს და დაიხლოვოს ფართე მსსსა, რათა ამით მეტი სესხიც გასცეს და მეტი მოთხოვნილებაც დაკმაყოფილოს. მაგ-რამ ამისთანავე მისს მოთავეთ ესაჭიროებათ მცოდნე და მიუდგომელ ადამიანთა მეტრი კრიტიკა და ზედამხე-დველობა: ამას უხდა ყოველთონ და ყოველ დროს ბეჭითად თვალ-ყურს ადევნებდნენ და სწორ გზაზე სიარულში ხელს უწეობდნენ; მისალოდნელ შეცდამათა თავიდან ასცილებლად უხდა შეიქმნას ისეთი შირობები, რომე-ლნიც ბანკის უმთავრეს ბატონ-პატრონთ და მის საქმეთა შეკონტროლე, საერთო კრებას, თავისი მოვალეობის შირ-ნათლად ასრულების საქმეში ხელი შეუწეოს, დაეხმა-როს. ამ უმად ჩვენს საზოგადოებაში 900 წევრია, ამას-თან, სასიხარულოთ, თან-და-თან მათი რიცხვი მატუ-ლობს, და თუ ამ გზით იარა ბანკმა და რაიმე არა ნორ-მალურ საშუალებებმა ხელი არ შეუშალა მსურველთ წევ-რად ჩაწერისა, ერთი წლის განმავლობაში მათი რიცხვი ათასს გადამატება. ამდენ წევრთა თავმაცურა და მათთვის შესაფერი ბინის მოვნა, სხვაც რომ არა იყოს რა, მიუ-ხერხებელია და მასთან, როგორ უხდა მოყწეოს საქმე ისე რომ ამ აუარებელ კრებას სერიოზული მხსსენება, თუ რაიმე განსჯა, საჭირო კითხვის განმარტება გადაე-ტეს? არავითარი საშუალება ადარ არის ამისათვის; გარ-და ამისა აწონ-დაწონაც რამე როულ კომერციულ საკი-თხებისა დიდ საზოგადოებაში შეუძლებელიცა და თან სასიფაათიც, რომელსაც ხშირად მოსდევს არა სასურვე-ლი და საზარალო შედეგები; აი ამისა გამო ყოველგან ამ უხერხელების თავიდან ასცილებლად მიღებულაა წევ-რთა საერთო კრების მაგიერ რთულ ფინანსიურ საკითხეუ-ბის გარდასაწვევტილ წარმომადგენლობითი სისტემა მარ-

თვა-გამგეობისა, ანა და საზოგადო კრების მაგიერ ზე-
დაშედეგულ არგანად არის დანიშნული საზოგადოებისა
და წევრთ უმრავლესობის ნდობით აღჭურვილი, არჩეული
ხიზნი-წარმომადგენელი; როგორც კრიტიკის ქარტე-
ხლშია უნდა გაატაროს ეს წარმომადგენლობითი სის-
ტემა და რამდენი არა ნორმალური მხარეც არ უზოვონ
მას, მაინც უფიქრად ეტყვის გარეშე, რომ ამ სისტემის წყა-
ლობით მეტი ნაყოფიერება დაეძლეება ბანკის მოქმედებას,
უფრო მეტს კონტროლსა და ზედამხედველობას მიხეცენ
საქმესა, ამით უფრო ადვილია მოსალოდნელ შეცდომე-
ბის თავიდან მალე აცდენა და, მაშასადამე, ბანკის მტკი-
ცე წინმსვლელობა უზრუნველყოფილია. თუ რუსული
ანდაზა მართალია რომელიც ამტკიცებს: ერთი ჭკუა
კარგია და ორი კიდევ უკეთესია, მით უფრო პრაქტი-
კული და ცხოვრების შესაფერი და ლოდიკის კანონით
შესაწყობებულია, რომ საზოგადოების ნდობით აღჭურ-
ვილი არჩეული ადამიანი უფრო მალე უნდა იდგეს ასეთ
კითხვების გარდაწვევით დროს, ვინემ მისი ამომჩივე-
ლები; რა თქმა უნდა, შეცდამა აქაც მოსალოდნელია,
მეტსაც ვიტყვით, ბოროტებაც კი შეიძლება მოხვედეს,
ამ წესს, გარნა თვით პრინციპი არ არის საცილობელი.
შეცდომები თავიდან ადვილი ასაცილებელია, გარნა თვით
პრინციპი კარგია და უფიქრად შემთხვევაში გამოსადგია.
მხოლოდ საქმის სიუვარულმა და ამით გამოწვეულ მოსა-
ზრებათა გამო გარდასწავიტი თქვენ გირჩიოთ— შემოი-
ღეთ წარმომადგენლობითი სისტემა, რათა მით უფრო
შევიდრ საფუძველზე დადგეს ჩვენი სიმშატიური სოხუ-
მის საურთი-ერთი ნდობის ბანკი; და ცხოვრების მკაცრ
ბრძოლაში საუკეთესო იარაღი იქონიოს ძველ წევრთა
საერთო კრების მაგიერ უნდა შემოღებულ იქმნას წარმო-
მადგენელთა მართვა-გამგეობა.

რწმუნებულთა კრება

§ 33. საზოგადოების უმთავრესი მმართველობა
ეკუთვნის რწმუნებულთა კრებას, რომელიც წესდების
ფარგლებში საბოლოოდ სწავიტი უფიქრადვე საკითხს ამ
საზოგადოების შესახებ.

§ 34. საურთი-ერთი ნდობის საზოგადოების რწმუ-
ნებულთა ირჩევენ ამ საზოგადოების ეკვლა წევრნი სამი
წლის ვადით, რიცხვით 120 კაცს, ამრიგად:

ა) რწმუნებულთა ასარჩევად საარჩევნო კრებები იმა-
როება უფიქრად სამს წელიწადს ერთხელ. ამ კრებებზე
ხმის უფლება აქვს თითოეულ წევრს საზოგადოებისას.
საბჭოურთა წევრთა მაგიერ მონაწილეობას იღებენ მა-
თი ახვეუნი, ანუ მზრუნველები. არც ერთ წევრს კრე-

ბისას ერთი ხმის უფლების მეტი არა აქვს. სააქციონე-
რო საზოგადოებანი, თუ სხვა დაწესებულებანი, რომელ-
ნიც არიან წევრნი ამ საზოგადოებისა, ამ კრებებზე მო-
ნაწილეობას იღებენ მხოლოდ ერთი ხმით, რომე-
ლიც მონდობილი უნდა ჰქონდეს მათ წარმომადგენელს
ცალკე რწმუნებით (Довѣренность). წარმომადგენელს
რწმუნება ეძლევა უფიქრად შემთხვევაში მხოლოდ ერთ
საარჩევნო კრებაზე:

შენ. 1. რწმუნება ეძლევა ბარათის სახით საზო-
გადოების გამგეობის სახელზე და უნდა წარმოდგენილ
იქმნას არა უგვიანეს სამი დღის საარჩევნო კრების
წინედ.

შენ. 2. ის წევრი საზოგადოებისა, რომლის (საკუ-
თარი ვექსილი) ხელმოწერილი ვექსილი, თუ ბლანკი
დროზე გამოსვიდულ არ იქმნა და ბროტესტში გავიდა,
ჰკარგავს უფლებას საარჩევნო კრებაზე მონაწილეობის
მიღებისას და მასთან არა აქვს უფლება რომელიმე თანამ-
დებობაზე არჩეულ იქმნას, თუ კი ამ კრებამდე ორი
ვირთი ადრე არ გამოისუიდა.

ბ.) „მთავრობის უწყებაში“ და ერთ-ერთ ადგილ-
ბრივ გაზეთში გამოცხადების შემდეგ, ორი კვირის გან-
მავლობაში ინიშნება რწმუნებულთა ასარჩევად საარჩევნო
კრება; წევრთა სია უნდა იქმნას ჩამოკიდებული გამგეო-
ბის სადგომში შესაძლებელ შეცდომათა გასასწორებლად:
უფიქრად წევრს საზოგადოებისას აქვს უფლება ზემო ად-
ნიშნულ დროის განმავლობაში, თუ რამე შეცდამა დაი-
ნახა ამ სიაში, განაცხადოს გამგეობაში, რომელიც ვალ-
დებულია გაასწოროს.

გ) რწმუნებულთა ასარჩევად ბ.ბ. წევრთაგან სდგე-
ბა სამი საარჩევნო კრება: თვითეული ამ კრებათაგანი
აირჩევს ერთ მესამედს რწმუნებულთაგანს.

ამისათვის საზოგადოების წევრთა სია ამ რიგად
სდგება: ვისაც საწარმოვო თანხაში ათი პროცენტისანი
საწევრო თანხა შეუტანია, ის პირველად იწერება, ასე
რიგ-რიგად ბოლომდის. შემდეგ, სიაში შეტანილ წევრთა
რიცხვი იყოფა სამ კატეგორიად (რიგად): პირველ კა-
ტეგორიას (რიგს) ეკუთვნის უფიქრად ის პირნი, სიის
თავში მოქცეულნი, რომელთა ათ პროცენტისანი მესტა-
ნი შეადგენს ერთ მესამედს საზოგადოების საწარმოვო
თანხისას; მეორე კატეგორიას (რიგს) ეკუთვნის ის პირ-
ნი, სიაში შემდეგ შეტანილნი, რომელთა ათ პროცენ-
ტისანი მესტანი შეადგენს მეორე მესამედს საზოგადოე-
ბის საწარმოვო თანხისას; მესამეს ეკვლა დანარჩენნი.

დ) თუ ვინცობა მესამე რიგის ამომჩიველთა
რიცხვი დიდი შეიქმნა, შეიძლება მათი კრება უხეობად
დაიფოს თანასწორად და ისე შესდგეს კრებები. თვით-
ეული ასეთი კრება ირჩევს იმდენს რწმუნებულს, რამდე-

ნაც მას უწევს შესაძე საარჩევნო კატეგორიიდან.

ე) თათბურული რიგის ამომრჩევლებს ეძლევა უფლება აირჩიოს რწმუნებულები, როგორც თავისი წრეიდან, ისე სხვა რიგებიდანაც.

შენ 3. რწმუნებულად არ შეიძლება არჩეულ იქმნას ისეთი პირი, რომელიც საზოგადოების სამსახურშია მონაწილეობით და არა არჩევით.

ვ) საარჩევნო კენჭის თავმჯდომარეობის საბჭო (СОВѢТЪ) თავმჯდომარე, ანუ რომელიმე წევრი მისის საბჭოს მიერ არჩეული. არჩევნება სწარმოებს დაფარული ხმის მიცემით-კენჭებით.

არჩეულად ითვლებიან ის პირნი, რომელნიც მიიღებენ წევრთა ნახევარზე მეტს ხმებს (აბსოლუტური უმრავლესობა). თუ აღმოჩნდა, რომ ასეთი (უმრავლესობის) ხმა რწმუნებულთა საჭირო რიცხვზე ვეღარ მიიღო, ამ შემთხვევაში რწმუნებულთა რიცხვის შესავსებად ისეთ-სომას საჭირო: სდგება სია იმ წევრთა, რომელთაც მიიღეს შედარებით მეტი ხმა, მხოლოდ არა მეტი ორჯერ დამატებითი ასარჩევ რწმუნებულთა რიცხვისა, შემდეგ მხოლოდ ამ პირთ ეურება კენჭი ხელახლად და ითვლება ამომრჩეულად, ვინც შედარებით მეტი ხმა მიიღო. მაუხედავად იმისა, ნახევარზე მეტი მიიღო, (აბსოლუტური) თუ არა. თუ ვინცბოაა რამდენიმე პირი თანასწორი ხმა მიიღო, ამ შემთხვევაში კენჭი (жребій) სწუვავტს საკითხს.

ზ) უფულ გვარი შენიშვნა და პროტესტი არჩევნებზე შენიშნულ შეცდომისა, თუ ეკანონო მოქმედების შესახებ, ამავე კრებაზე უნდა განეცხადოს კრების თავმჯდომარეს და ამავე კრებაზედვე უნდა იქმნას განხილული.

ც) თუ რომელიმე რწმუნებულა ვადის განვლამდის საზოგადოებიდან გავადა, მას ადგილს იტყნს ის პირის ვისაც რწმუნებულთა შემდეგ მეტი კენჭი ამოუვიდა იმავე კრებაზე, რომელზედაც არჩეული იყო რწმუნებულად.

§ 35. რწმუნებულთა კრების კანსახილველ საგნებად ის საგნებია, რომელიც აღნიშნულია ამ წესდების § 39-ში.

§ 36. რწმუნებულთა კრება კანონიერია და მისი გადაწყვეტილებანი სავალდებულო, თუ კი კრებაზე გამოცხადდა რწმუნებულთა არა ნაკლები მესამედისა. თუ ვინცბოაა დანიშნულ დროზე არ გამოცხადდა საჭირო რიცხვი რწმუნებულთა (მესამედი) კრება გადაიდება სხვა დროზე, ხოლო არა უადრეს ორი კვირისა. ეს კრება, რამდენიც უნდა დაესწროს, კანონიერად ითვლება.

ბალკანეთის გაშქრა

ომი არ გათავებულა, მაგრამ ბოლო ცხადათა სჩანს. ბალკანეთის კავშირმა გვიმარჯვებდა ევროპიული ნაწილი ოსმალეთისა მოისპო. ერთი თვის განმავლობაში „გაშქრა“ მთელი იმპერიის არსებობა. გაშქრა ოფიციალურად, მაგრამ ვინ ჩამოსთვლის აუარებელს შედეგს ამ ომისას, ვინ გამოიკვლევს იმ გავლენათა ძირებს, რომლებიც მოჰყვება ბალკანეთის ერთა განთავისუფლებას და დარჩენილ ოსმალთა შერევას ახალ სახელმწიფოთა ფარგლებში. ყველა ეს ისტორიის საქმეა. ეხლა ცხადო მხოლოდ ერთია, რომ ოსმალეთი, როგორც პოლიტიკური ერთეული და ბატონი მოისპო ევროპის კიდებედ. შენარჩუნებენ თუ არა „დიდი“ სახელმწიფონი სტამბოლს, ამას მნიშვნელობა აღარა აქვს: ეს მხოლოდ მათ საკუთარ მისწრაფებათა, ინტერესთა და ძალთა-განწყობილებათედ იქნება დამოკიდებული და არა ოსმალეთის ან ბალკანელების ქომაგობით და უსამართლობის მოსპობის სურვილით გამოწვეული. არ იქნება „ქმნა მართლისა სამართლისა“, არამედ მარტოდენ ევროსტური თვალსაზრისით განსჯერება მომავალისა.

ევროპაში არ იცის სანტა-მენტალიზმის შეტანა პოლიტიკურ სფეროში და ლიბარაკი თვისუფლებათედ, სიმართლებედ, სისხლის ღვრის სიძულვილებედ—ყველა ეს თვალის ასახვევი სიტყვებია გულუბრყვილოთათვის და ნამდვილი მზიკვრული განცდანი დიდ სახელმწიფოთა, მათს დიპლომატიურ კაბინეტებში იბადებიან. ამ ბედს არც ერთი ევროპიელი სახელმწიფო არ ასცდენია და ერთგვარის სიძულვილით, უღმობელოობით და სისასტიკით ექცეოდა დაექცევა ყველა იმ მხარეებს, საცა კი თავის „კულტუროსან“ ფებს შესდგავს. ამით აიხსნება ისიც, რომ 40 წლის განმავლობაში ევროპის სახელმწიფონი ზერელეთ უკურებდნენ ოსმალეთის უსამართლობას და მტარვალობას პატარა და დამორჩილებულ ერთა წინააღმდეგ-იღუმალად კი, გულში, კიდევ უხაროდათ დიპლომატებს, ოსმალეთის არსებობა, როგორც საზოგადოთ რეაქციონურ ელემენტისა ევროპაში. და თუ აქამდის არ გაწეწეს და არ გაინაწილეს—ეს მარტო ერთმანეთის შიშით კი არ აიხსნება, არამედ ერთმანეთში მორიგებითაც.

თუ ერთის მხრით, საფრანგეთის, ინგლისის და

სხვა „თავისუფალ“ ერთა თავისუფალ ცხოვრებასა და აზროვნებას გავლენა აქვს სხვა ქვეყნებზედ, მეორეს მხრით, რუსეთის, ოსმალეთის, ისპანიის და სხვათა რეაქციონური მიდრეკილებანი ამ თავისუფლების მისწრაფებათ ლაგამსა სდებს და საერთო ჯამი, ანუ ატმოსფერა თავისუფლებისა ევროპაში ისეთის სისწრაფით აღარ ივსება, არ იქლინება. ეს ცხადათა აქვთ წარმოდგენილი სხვა და სხვა ხარისხის მთავრობათა და მპყრობელთ და ამას დიდს ყურადღებას აქცევენ მეტადრე მაშინ, როცა „შინაური“ მტერი ძილს უფრთხობს. ინტერნაციონალისტური პროლეტარიატი, საზოგადოების, მეცნიერების კრიტიკა და აზრი ნებას არ აძლევს შინ იხმარონ ისეთი სასტიკი და უმეცარი ზომები, როგორც გულში აქვთ, მაგრამ, თუ მათ ფარგალ გარეშე ხდება რაიმე სისასტიკე—ეს „უმალღეს მოსაზრებით“ საკეთილოც არის. გაიხსენეთ, როგორ ეპყრობა თვით განათლებული ინგლისი ინდოეთს, ბელგია თავის „შავ კოლონიას“—კონგოს; მოიგონეთ საშინელი საქციელი ფრანგ ოფიცრებისა ალჟირში, საცა საწყალ მცხოვრებთ აყლაპინებდნენ დინამიტს და „საცდელად“ აფეთქებდნენ და სხვა სხვა. საუბედუროდ, ესეთი მოვლენები მიიჩქმალება ხოლმე და მარტო მაშინ, როცა ეს რომელიმე სახელმწიფოსათვის ხელსაყრელია—ასტყდება აურზაური, რომ ქვეყანა განსაცდელშია, რომ ოსმალები ბაშიბუზუყები არიან, რომ სპარსეთის საქმეებში ჩარევაა საჭირო, რადგან ელექტაა საშინელი და სხვა.

ამით მე კი არ ვაშართლებ სპარსეთ-ოსმალეთს, ან სხვა რომელიმე დესპოტიის სივერაგე-სისასტიკეს—მე მხოლოდ ერთხელ კიდევ ვაგონებ მკითხველს რომ პოლიტიკაში არავინ არავითარ სიმხეცეს, სი, საძაგლეს და თაღლილობას არ ერიდება, თუ კი შეუძლია რამე და ძველი შეხედულობა, რომ ევროპა დარაჯად უდგას „პოლიტიკურ ეთიკას“, სრულიად უნდა მოისპოს. ბალკანეთის სახელმწიფოთ ეს კარგად იგრძნეს, როცა მარტო თავის მახვილს დაემყარნენ და საერთაშორისო პოლიტიკურ განწყობილებით და შუღლით ისარგებლეს. ის მოვლენა, რომ ავსტრია უდიერად ეურჩის სერბიისაგან ადრიატიკისნაპირზედ გასვლას და ალბანიის ავტონომიას ითხოვს,—საუკეთესო დამახასიათებელია „დიდ“ სახელმწიფოთა პოლიტიკისა. მხოლოდ ავსტრია პირდაპირ, თავხედურად იქცევა, ფაფხურობს, აშინებს ევროპას და მეტადრე რუსეთს საერთაშორისო ომით, მაშინ როდეს

საც სხვა სახელმწიფონი, რომელნიც ოფციალურად აცხადებენ: დაინტერესებულნი არა ვართო, ფაქტიურად მეომართ ერთმანეთზე უსიყვენ და თვალს აცეცებენ—სადმე რამე წააგლიჯონ. განა გერმანია არა სცდილობდა ოსმალეთის გამაგრებას რომ, ერთის მხრით, რუსეთს მეტოქე ჰყოლოდა ბოსფორზედ, და მეორეს მხრით,—ზურგი გამაგრებული ჰქონოდა „მეგობრისაგან“, საფრანგეთთან შეტაკების დროსა? განა საფრანგეთი არ აძლევდა ბალკანეთის ერებს საუკეთესო იარაღს, ზარბაზნებს თოფებს, რომ ოსმალეთის სამხედრო ძალა სხვა მხარეს დაექსაქსა, თუ ვინიციობაა გერმანიასთან ბრძოლა მოუხდა? განა ინგლისი არ ეტრფის ეხლა ეგვიპტეს, იქნება საერთო ალიაქოთის დროს ხელში ვიგდოო? განა ყველა სახელმწიფო მოწადინებული არ არის ბოსფორის და დარდანელის სრუტე იხელთოს, რომ მათი დაცვის ძალაც შესწევდეს?

და რამდენი კიდევ საფინანსო, სავაჭრო-საეკონომიო და სხ. ინტერესებით არის გადახლართული ეხლანდელი ევროპა ოსმალ-სლავიანთა ურთიერთობასთან.

და ყველა ეს ინტერესები თავს წამოაჭყოფენ „მშვიდობიან“ კონფერენციაზე, როცა ომის ლიკვიდაციას შეუდგებიან. ეხლა, მაინცა და მაინც არავისთვის ხელსაყრელი არ არის ომში ჩარევა. საომარი ატმოსფერა ხელს უშლის დამჯდარს აწონდაწონვას მდგომარეობისას; მებრძოლნი ჯერ არ დაშოშმინებულან და ადვილად არ დანებდებიან „გარეშე მაყურებელთა“ განაჩენს. არც თვითონ სახელმწიფონი არიან მომზადებულნი საომრად, რადგან სლავიანთა გამბედაობამ ყველა დიპლომატიის მოსაზრებას წინ უსწრო.

მაგრამ, როცა ომი დასრულდება, როცა მებრძოლთა აღფრთოვანება და მასთან ომის ჟინი დასცხრება, მოვლენ სახელმწიფონი და „მშვიდობიანად“ ფლავს მიირთმევენ. გაითვალისწინებენ ყველა pro et contra-ს, გაუსინჯავენ კბილს ერთმანეთსა და ეცდებიან მორიგებას. ასეთი განზრახვა ყველასა აქვს და მოსალოდნელიც არის მშვიდობიანად გადაქრა „აღმოსავლეთის საკითხისა“, რადგან ერთმანეთთან ომისა ყველას ეშინიან,—ეხლანდელი ომი საზარელია,—მაგრამ კონფერენცია ჯერ კიდევ არ ჰფანტავს ომის ჩრდილებს და იქნება შორს არ არის ის დრო, როცა ოსმალეთთან ერთად

კიდევ სხვა სახელმწიფონიკ დაპკარგავენ ხარისხებს და ფრთა-ბუმბულსა.

რ. გ.

ქართველთა ბაქოში

წერილი IV

ბაქოში მცხოვრებ ქართველი ინტელიგენტი ოჯახში რომ შეხვიდეთ, რომელიმე ევროპიელ არისტოკრატის სახლში გეგონებათ თქვენი თავი. ერთ სიტყვას ქართულს ვერ გაიგონებთ, ერთ ქართულ წიგნს ვერ ნახავთ და ქართული გაზეთის ქაქანება ხომ დიდი ხანია აქ გაწყვეტილია რომელიმე დაწესებულებაში რომ მიხვიდეთ და „ოცის მოტრფიალე“ ნაცნობ ქართველს შეხვდეთ, თქვენ ქართულ კითხვაზე რუსულად გიპასუხებთ და, თუ გაჯიუტდით და კითხვა მშობლიურ ენაზე განუმეორეთ, შენიშვნას მოგკემთ „რუსულად მელაპარაკე“-ო.

გული გეთუთქება, როდესაც ურს უგდებ აქაური ქართველების რომელიმე კრებას, ყრილობას ან ქეიფს, ისე თავდება აქ ბაასი, რომ ერთ ქართულ სიტყვას ვერ გაიგონებთ.

ბაქოში შეხვდებით უმაღლეს სწავლა დამთავრებულ ქართველს, ექიმს, ვექილს, ინჟინერს, რომელმაც ქართული ლაპარაკი არ იცის; იქნება იცის კიდევ, მაგრამ მშობლიურ ენაზე ლაპარაკი საზარცხვინოდ მიაჩნია, მისგან ქართული სიტყვა ჯერ არავის გაუგონია.

აქ ისეთ ქართველსაც შეხვდებით, რომელმაც არ იცის რუსული ლაპარაკი—„მაია-თვია“-ს ლაპარაკობს, მაგრამ მაინც თავს ძალას ატანს და „პორუსკობს“. აქ შეხვდებით ეურნალისტს, რედაქტოს, რომელნიც ქართულ ენასთან მწყრაღად გახლავან.

ერთი სიტყვით, ბაქოში მცხოვრებ ქართველობის მომეტებულ ნაწილს—„მამის სული გაუშვიათ და პაპის სულსა ჰფიცულობენ“ და რა თქმაუნდა თუ მშობელი გადაგვარების კვალს დასდგომია, მასში ქართველობის ნატამალიც აღარ დარჩენილა, შეილიც მამის გზაზე მიდის. მან ქართული წერა-კითხვა სრულიად არ იცის, ქართულად ორი სიტყვის თქმას ხეირიანად ვერ ახერხებს და ამავე დროს არც რუსულად ლაპარაკობს კარგად. „მე ქართული კარქათ არ ვიცი“, გიპასუხებთ შეილი აქაური ქართველი ინტელიგენტისა და შემდეგ

მისი მშობელისაგან გაიგონებთ—„დედა ენაცვალოს ჩემს ვახტანგს, ქართული არ იცის, მაგრამ სამაგიეროდ ისტორიულ სახელს ატარებს“.

ასეთის პასუხით გული გეწყურდება და ეკითხები შენს თავს: ნუ თუ დაუსრულებფელი შენ და იყვეს ჩვენი ეს გათახსირება, გახრწნილება? სად განჰქრა ის ქართველური ძარღვი, რომელსაც ატარებდა ჩვენი მამა-პაპა. სად განიორწყლდა ის სიყვარული დედა-ენისა, რომელსაც გვიკარნახებდნენ ჩვენი წინაპარნი? სად არიან ის დედები, რომელნიც სამშობლოს კეთილ დღეობისათვის შეილებს ზვარაკად ამზადებდნენ?

7-8 წლის ბავშვი, რომელიც ამტვრევს და ღეჭავს როგორც მშობლიურ ენას ისე რუსულს მიჰყავთ აქაურ საშუალო სასწავლებელში, სადაც იგი ქართულ ენას მოკლებულია; ამას ხელს უწყობს მშობლების ამ საგანზე უზრუნველობაც და ბავშვი ისე ათავებს სასწავლებელს ისე მიდის უმაღლეს კურსებზედ, რომ ქართული ენა მისთვის იაბონურ ენად ხდება. და აი სწორედ ეს ზემოდ მოყვანილი ფაქტები გახლდათ მიზეზი, რომ ბაქოში მცხოვრები ქ. შ. წ. კ. გ. საზოგადოების ერთ-ერთი წევრი აახმაურა, აამოძრავა, რომელიც გამოვიდა ბრძოლის ველზედ და სამშობლოს გულ-შემატკივართ მიმართა: „გეყოთ ძილი, გარღვიძეთ, დაიღუპა მშობლიური ენა და უფსკრულისაკენ მიექანება“-ო. აქ აღმოჩნდა რამდენიმე კაცი, ხსენებული საზოგადოების წევრი და ამ ნამდვილ ქირის უფალს ჩვენი ქვეყნისას მხარში ამოუდგა.

ყოველივე ამას ხელი შეუწყო კიდევ იმან, რომ მთავარმა გამგეობამ წ. კ. გ. საზოგადოებისა, 1908 წ. შეიმუშავა ახალი წესდება, რის ძალითაც პროვინციებში მცხოვრებ საზოგადოების წევრებს უფლება ექლევათ ადგილობრივ განყოფილების დაარსებისა.

ეს იყო პირველი ნაბიჯი ბაქოში ერთადერთ კულტურულ დაწესებულებისა. წ. კ. გ. საზოგადოების ვნ წევრმა, ადგილობრივ მცხოვრებელმა, აირჩია გამგეობა, რომელმაც შეიმუშავა განყოფილების დაარსებისათვის გეგმა, მისი მოქმედების პროგრამა, სყვარაუდო ხარჯთ-აღრიცხვა და ვ მაისს 1909 წ. იგი წარუდგა საზოგადო კრებას თავის მოხსენებით, რომლითაც თხოულობდა ბაქოში დაარსებას წ. კ. გ. საზოგადოების ფილიალურ განყოფილებისა, რაზედაც სრული თანხმობა მიიღო.

შემდეგ კრებამ განიხილა ქართული სკოლის დაარსების საკითხი, რომლის მნიშვნელობა და საჭიროება განიმარტებოდა იმით, რომ ქართული სკოლა დიდ დახმარებას გაუწევს აქაურ ქართველობას შვილების აღზრდაში მშობლიურ ნიადაგზე და ამით დაუახლოებს მათ თავის ერს.

კრებამ განიხილა აგრეთვე საკვირაო სკოლის საკითხი და სახალხო კითხვების მოწყობა. აქ ის დედა აზრი იყო გატარებული, რომ განსაკუთრებულ პირობებშია ბაქოში ჩამოსული უვიცი ქართველი მუშა, რომელიც იბრძვის დღიური ლუკმის მოპოვებისათვის. მისთვის საჭიროა წერა-კითხვა და ელემენტალური ცოდნის შეძენა. საჭიროა აქაურ ქართველ მუშას დიდი ყურადღება მიექცეს და მიეცეს საშუალება ცხოვრებაში გამოსადგე უსაჭიროეს პრაქტიკულ ცოდნისა.

ამასთან კრებამ მოახდინა პროექტი წიგნთ-საცავ-სამკითხველოს გახსნისა, მოწყობა ქართულ ენაზე ლექციებისა, რომელიც უნდა ახასიათებდეს ჩვენს ისტორიას და ლიტერატურას. ამოირჩაეს სასკოლო, სათეატრო, სამეურნეო და საკუთარი სახლის სამშენებლო კომისიები და 3 მაისს 1909 წ. ჩაიყარა საძირკველი ქ. შ. წ. კ. გამავრცელებელი საზოგადოების ბაქოს ფილიალური განყოფილებისა.

დიახ, 3 მაისი 1909 წ. ბაქოში მცხოვრებ ქართველთა ისტორიაში ერთ შესამჩნევ აღაგს დაიჭერს. ლუკმა პურისთვის საყვარელ სამშობლო მკერდს მოწყვეტილ და გარდახვეწილ მუშას ეს დღე პპირდება ნუგეშს. მის დაკნინებულ სიცოცხლის დღეებს, მის დუხჭირ ცხოვრებას 3 მაისი უღვივებს სიხარულის ნაპერწკალს, მის ბნელ გონებას ეს რიცხვი უქადის ჩირაღდნების შუქით მოფენას და რამდენადაც საზოგადოების ეს განყოფილება განახორციელებს ყოველივე მას, რაც შეიტანა თავის პროგრამის ფარგალში, რამდენადაც გაატარებს იგი ცხოვრებაში ყოველივე დაპირებულს და რამდენადაც სულს ჩაუდგამს ქალღმერთს გადატანილ ღაღადს, იმდენად ეს რიცხვი სადღესასწაულო იქნება.

შემდეგ წერილში ჩვენ გადავავლებთ თვალს ამ საზოგადოების მოღვაწეობას.

აღ. ნ—ძე.

პეტრე პაბრატიონი

(1765—1812)

VI სტრუქტურული
განმარტება

1812 წელს, გაზაფხულის პირზე, დაიწყო ვერედ წოდებული სამშობლო ომი, ის ომი, რომლითაც სამართლიანად ამაყობენ რუსები და რომელმაც ბოლო მოუღო დიდს ნაპოლეონს, ამ შეუდარებელს სამხედრო ნიქს და ომის გენიას. სამშობლო ომმა ნაპოლეონს რომ ბოლო მოუღო და, მონარქების აზრით, „ტირანი“ ნაპოლეონი ძირს დასცა, რუსთა იმპერატორი ალექსანდრე პირველი ცამდის ასწია. ძველი ვეროპა ალექსანდრეს თვის მხსნელად და მფარველ ანგელოზად სთვლიდა. იმპერატორი ალექსანდრე გაამაყებული და გალადებული, ყელმოდერებული შევიდა გამარჯვებულის რუსის მხედრობით თვით საფრანგეთის დედა-ქალაქ პარიზში 1814 წ. და პირმოცინარი, ღიმილით და აღერსით ებაასებოდა პარიელებს. მე ნაპოლეონს ვებრძოდი და არა საფრანგეთსაო, ღმობიერად ელაპარაკებოდა ფრანგებს და მონადირებული, მოხიბლული ფრანგიც იმპერატორის საქციელით მხურვალედ ვაშას გაიძახოდა.

ასე იყო 1814 წელს, მაგრამ 1812 წელს, გაზაფხულზე, ნაპოლეონმა რომ შემოსდგა ფეხი იმპერიის სამზღვრებში, ალექსანდრე მოღუშული იყო და ანჩხლობდა.

რუსის მხედრობა ნაპოლეონის შემოსევის მოლოდინში ორ უთანასწორო რაზმად დაეწყო იმპერიის დასაეღეთს სამზღვარზე. პირველს, ჩრდილოეთის რაზმს, ანუ არმიას, სადაც ითვლებოდა 100,000 კაცი, უფროსობდა სამხედრო მინისტრი ბარკლაი-დე-ტოლი, ხოლო მეორე არმიას, სადაც მარტო 45,000 ჯარის-კაცი იყო, განაგებდა თავ. პეტრე პაბრატიონი. ეს არმია იღვა სამხრეთით, დღევანდელს გროდნოს გუბერნიისში.

ნაპოლეონის შემოსვლიდან რუსეთის იმპერიაში სულ სამი თვე და იცოცხლა თავადმა პეტრემ. 26 მარტამობისთვის, 1812 წელს, სოფელ ბოროდინოს ველ-მინდორზე, სასიკვდილოდ დაიჭრა ეს შეუდარებელი მეომარი და მიიცვალა 12 ენკენისთვის ს. სიმას, ვლადიმირის გუბერნიისში, თვის მეგობარ თავად ბ. ვალიცინის მამულში, სამშობლოს მიერ ცრემლ-დაუყრელი და დაუტირალი. ამბობენ, თავადი პეტრე ქრილობას გადურჩებოდა და ცოც-

ხალი დარჩებოდაო, მაგრამ მოსკოვიდან სიჰამდის გადაყვანამ რუსეთის შემოდგომის საძაგელ ავდრე ბის დროს, ცუდმა გზამ, რომელმაც გულ-მუცელი დაუნჯდრია და აგრედვე მოსკოვის დაღუპვის გამო მოწოლილმა სევდამ და დარდმა ავადმყოფობა გაუერთულა და სიცოცხლე მოუსწრაფაო.

კავკასიის ერთა ენების დიდი მკოდნე ბარონი უსლარი იმას ნატრობდა, ნეტავი როდის იქნება, რომ კავკასიის მთიელნი და ერნი ისეთისავე მოწიწებით, სიყვარულით და ნეტარებით უყურებდნენ მოსკოვს, როგორც ევროპიელნი ათინასაო. თავადს პეტრეს მოსკოვის წახდენით გამოწვეულმა სევდამ და დარდმა სიცოცხლე მოუსწრაფა, მაშასადამე დიდი სიყვარული ჰქონია მოსკოვის ქალაქისა, რომ მისი წახდენა ვერ აიტანა. აქედან სჩანს, რომ ბატონ უსლარის ნატვრა-სურვილი დაგვიანებულიადაა გამოთქმული, რადგან ზოგიერთ კავკასიელის გულში მოსკოვმა უკვე ათინის ადგილი დაიჭირა, ვიდრე საქართველოს და კავკასიას ბარონი-უსლარი მოეველინებოდა.

სამშობლო ომში თ. პეტრემ იმდენი გმირობა და საომარი სარისტიანობა გამოიჩინა, რომ მეტის წარმოდგენა ოცნების შემწეობითაც მეტის-მეტად ძნელია. თვალწინ მართო სამშობლო ომში გაწეული გმირობა პეტრე ბაგრატიონისა რომ დავიდოთ და დროებით დავივიწყოთ მისი წარსული ღვაწლი და ამაგი, მაინც საკმარისი იქნება, რომ თ. პეტრეს სახელი ოქროს ასოებით აღინიშნოს რუსეთის სამხედრო ისტორიაში. ეს ხომ ასეა და შეურყეველია ის ფაქტი, რომ რუსის მხედრობას იმ ჟამად თ. პეტრეს ბადალი სარდალი არა ჰყოლია, მაგრამ დახვთ ბედის სიმუხთლეს. რუსეთის სამხედრო ისტორიამ დღემდე ღირსეულად ვერ დააფასა ეს საკვირველი გმირი და „ომიანობის ღმერთი“, როგორღაც აღმაცერად უცქეროდა მის ღვაწლსა, მოქალაქობას და ამაგსა და სუფრის თავში ან ვის წამოასკუბებდა ხოლმე, ხან ვისა. ერთის სიტყვით პეტრე ბაგრატიონს არგუნეს საბრალო ქედნის ბედი. კუტუზოვს და ბარკლაი-დე-ტოლის, რომელთაც რუსეთი ააკლებინეს ნაპოლეონს და სატახტო ქალაქი მტვრად აქცევინეს, კარგა ხანია რაც ძეგლები დაუდგეს, ხოლო ბაგრატიონის ძეგლის დადგმაზე აქამდისინ ჩამიჩუმნი არ ისმოდა.

მართო ამ ბოლოს დროს დაიწყეს სამხედრო სპეციალურ ჟურნალ-გაზეთებში ბაასი იმის გამო, რომ დროა ჩვენი ვალი მოვიხადოთ და ღირსეული

პატივი ვსცეთ სამშობლო ომის გმირსა და შესაფერი ძეგლი აუგოთო. ასის წლის განმავლობაში მის ბრწყინვალე სახელს ჰჩრდილადა სხვა მეომართა და გენერალოთა სახელი; სხვისა ღვაწლს უფრო მალა აყენებდნენ ბაგრატიონისაზე. რად მოხდა ასე, ძნელი გამოსაცნობია. მაშინ არ არსებობდა ის „პირუტყვეული პატრიოტიზმი“, რომლითაც ეხლა თავს ბრუს გვასხამენ და რად ჩაიდინა ეს მამაკვდინებელი ცოდვა რუსის ერმა და მთავრობამ, ვერ გაგვიგია. რუსის სამხედრო ისტორიას არ შეუძლიან გვიჩვენოს ერთიც არის სტრატეგიული შეცდომა, ბაგრატიონს რომ მოსვლოდეს ოცდაათის წლის განუწყვეტელ ომიანობის განმავლობაში. ეს ცოტაა, შეცდომა კი არა და სხვის წახდენილს და გაფუჭებულს საქმეს ხშირად ბაგრატიონი ასწორებდა და რუსეთისთვის საკეთილო მსვლელობას აძლევდა. ჯარის-კაცი სწორედ რომ აღმერთებდნენ თ. პეტრეს და როცა თავისთან ჰხედავდნენ, მზად იყვნენ ციცაბო კლდეზე გადავარდნილიყვნენ და ალაპლაპებულ ცეცხლში გულადად შევარდნილიყვნენ. ალბად ეს სიყვარული ჯარის-კაცისა და თავგამოდება იყო მიზეზი, რომ გენერალი პ. ბაგრატიონი სასწაულებს ახდენდა ლაშქარ ომიანობის დროს.

ასეა თუ ისე, დავანებოთ თავი გრძნეულ კვანძის გამოხსნას და მოკლედ და გაკვრით, როგორც აქამდისინ ვიქცეოდით, აღვწეროთ უკანასკნელი საქმენი საგმირონი თავად პეტრესი და დავამთავროთ აღწერა მის შფოთიანის ცხოვრებისა და მოქალაქობისა.

პეტრე ბაგრატიონმა წარუდგინა იმპერატორ ალექსანდრე პირველს გეგმა იმისა, თუ როგორ უნდა ეომოს რუსეთი ნაპოლეონს. მკითხველი ადვილად მიხვდება, თუ როგორი იქნებოდა ეს გეგმა. მთელს თავის სიცოცხლეში ბაგრატიონი იმ აზრისა იყო, რომ ვისაც გამარჯვება უნდა მტერზე, წინ უნდა მიდიოდეს მეომარიო; უნდა მიუხტე მტერს, მეხვით დაეცე თავსა, არივ-დარიო და მტვრად აქციოვო. უკან დახვევა გულს უტეხავს მეომარს, ზარსა სცემს და ალაჩრებსო. რაკი ასეთის შეხედულობისა იყო თავადი პეტრე, ეს ომისათვის გაჩენილ-დაბადებული ადამიანი, ცხადზე უცხადესია, რომ მისი სალაშქრო გეგმაც შეტევაზე იყო აშენებული. ომი უნდა სატევი და არა მოსაგერებელიო. პირველ არმიის შტაბის უფროსს პოლკოვნიკს ა. პ. ერმოლოვს ცხარ-ცხარე წერილ

ლებს სწერდა თავადი პეტრე, არა, უკან-უკან რომ იხვეთ და გარბიხართ, სად მიეშურებითო...

იმპერატორმა ალექსანდრემ არ შეიწყნარა ბაგრატიონის გეგმა სატევ ომიანობისა და უპირატესობა მისცა ბარკლაი-დე-ტოლის გეგმას. ბარკლაი იმ აზრისა იყო, რომ ნაპოლეონი შუაგულ რუსეთში შეეტყუილებინა, გზა-გზა დაესუსტებინა მისი ძლიერი ლაშქარი და შემდეგ ასეთის დასუსტებისა და დაუძღურებისა ერთის დაკვრით საბოლოოდ დაემარცხებინა შტერი. ბარკლაის გეგმა, მოწონებული იმპერატორის მიერ, რუსის ჯარს არ ეყურებოდა და საშინლად ჰდელავდა, ნაპოლეონის პარპაშს რომ ჰხედავდა. ჯარი პირდაპირ თხოულობდა ბრძოლას ნაპოლეონთან და ბოროდინოსთან რომ ბრძოლა არ მომხდარიყო, უეჭველად აჯანყდებოდა.

შემოიჭრა თუ არა ნაპოლეონი რუსეთის სამზღვრებში, სისწრაფით გაემართა მოსკოვისაკენ და ამ გვარად შუაში მოექცა რუსეთის ჩრდილოეთის და სამხრეთის არმიებს. რუსის მხედრობა ორად გაიპო. დადგა ესეი კრიტიკული. ნაპოლეონს ადვილად შეეძლო ცალცალკე გაენადგურებინა ჯერ ერთი არმია და მერმე მეორე. რაკი ამათ ბოლოს მოუღებდა, წინ ვინღა გადაედობებოდა ნაპოლეონს. უჯარო სახელმწიფოს ნაპოლეონი თამამად უკარნახებდა თავის პირობებს და იმპერატორს ალექსანდრესაც ისე მოღუნავდა წყელში, როგორც მოღუნა ავსტრიისა და პრუსიის ბატონ-პატრონნი. ხოლო თუ ნაპოლეონს კოჭი აღჩუს არ დაუჯდა და რუსეთი გადარჩა გაწბილებას, გათახსირებას და სახელმწიფოს დამხობას, ამის მიზეზია თავადი პეტრე ბაგრატიონი.

რაკი ბაგრატიონის გეგმა არ შეიწყნარა იმპერატორმა და დროზედ ორთავე არმია ჩრდილოეთისა და სამხრ. არ შეაერთეს, რაკი სატევ ომს არჩიეს საგერი ომი, მეტი ჯანი იღარ იყო, ბაგრატიონი უნდა დაძრულიყო ბელოსტოკიდან და წასულიყო სმოლენსკისაკენ და იქ შეერთებოდა ბარკლაის ჩრდილოეთის არმიას. აი სწორედ ესაა უდიდესი დვაწლი ბაგრატიონისა, რომ უვნებელად შეუერთა თავისი სამხრეთის არმია ჩრდილოეთისას და ნაპოლეონს არ ჩაუვარდა ხელში.

ნაპოლეონი მალე მიუხვდა ბაგრატიონს, გასხლტომას მიპირებსო და ძლიერი ჯარი გაგზავნა გზის მოსაქრელიად. ფრანგების ჯარს უფროსობდა თვით იმპერატორის ძმა, კაროლივესტფალიისა იერონიმე და სახელოვანი მარშალი დავუ. ნაპო-

ლეონის აზრი იყო, ჯერ ბაგრატიონის მცირე არმია გაეულიტა და შემდეგ ამისა მიუბრუნდებოდა ჩრდილოეთის ძლიერ არმიას.

ფიქრით ასე ჰფიქრობდა ნაპოლეონი, მაგრამ ანგარიში შეეშალა. სხვა გენერალთან სხვა ჰქონოდა საქმე, ვგები საწადელი აესრულებინა და დასრულებდა კიდევ, მაგრამ თ. პეტრემ იმედები გაუცრუა. დიდის მოხერხებით გენერალი ბაგრატიონი ხელიდან გაუსხლტა ნაპოლეონს და ქ. სმოლენსკს მშვიდობით მივიდა და შეუერთდა ჩრდილოეთის არმიას.

ეს შესანიშნავი მოძრაობა ბაგრატიონისა და მისის სამხრეთის არმიისა სულ მცირეს ხანს გაგრძელდა. 28 ივნისს 1812 წელს დაბა მირთან, ბაგრატიონი შეხვდა ვესტფალიის კაროლ იერონიმეს ავანგარდს და ლაზათიანად დაამარცხა, ხოლო 2 ივლისს ს. რომანოვოსთან გაჰფანტა მისივე კავალერია. მარშალმა დავუმ ბაგრატიონს გზა მოუჭრა ქალაქ მოგილიოვისაკენ ს. სალტანოვკასთან. ვკვეთა დავუს ბაგრატიონის არმიის გენერალი რაევსკა, კარგა ხანს გაუძლო იერიშს, დიდადაც ისახელა თავი, მაგრამ ბაგრატიონი მაინც იძულებული გახდა გამოტრიალებულიყო უკან. დაადგა ქ. ნოვი ბიხოვის გზას, გავიდა დნებრში და მსტისლიავის გზით ავიდა სმოლენსკს 17 ივლისს, სადაც შეუერთდა პირველს არმიას.

უსახელო ავტორი სამხედრო ენციკლოპედიაში მოთავსებულ ბიოგრაფიისა გაკვირვებულია იმ გარემოებით, რომ სატევის ომის მოტრფიალე ბაგრატიონმა თავი შეიკავა ქ. მოგილიოვთან, დროზე მოერიდა გადამწყვეტს ომს და ასეთის თავშეკავებით გადაარჩინა მთელი არმია განადგურებასო. რა ნაირად ეტრფოდა ბაგრატიონი სატევს ომს და რა ნაირად სძულდა საგერი ომი ნათლად სჩანს ერთის წერილიდან ა. პ. ერმოლოვთან. „რომ მირბიხართ, სად მირბიხართ? უნდა შეუტოთ შტერს... 100.000 ჯარის კაცი გყავთ, რად ერიდებით ომსა... ელდისა და დარდისაგან გული მიწუხს და სული მიგუბდება... მრცხვენიან, რომ სამხედრო მუნდირს ვატარებ. ღმერთს გეფიცები, ავად ვარ. მაგრამ თუ პირველი არმია შტერს შეუტევს, ოო, მაშინ სულ სხვა იქნება, უმაღლ განვიკურნებო“ ძლიერი სულის სილიადეა საქირო, რომ ასეთმა გენერალმა დროზედ თავი შეიკავოს და გიჟურად შტერს არ მიესიოს. თ. პეტრემ გამოიჩინა ეს სულის სილიადე მოგილიოვთან და აკი კიდევ გადაარჩინა არმია დაღუპვას.

ბაგრატიონი იმ აზრისა იყო, რომ შეერთებული რუსის მხედრობა უნდა დასტავებოდა ნაპოლეონს კ. სმოლენსკთან, ბარკლაი კი თვის გეგმას არ დალატობდა და უკან-უკან იხევდა მოსკოვის გზით. ბაგრატიონი ბრძობდა და ჯავრობდა. გრაფ არაკჩეევს მისწერა წიგნი, ბარკლაისთან სამსახური შეუძლებე იყო.

ორი სარდალი ერთს ტაფაში ვერა თავსდებოდა და ასეთის შუღლისაგან, უეჭველია, რუსის არმიას ხერი არ დაეყრებოდა.

თვით ჯარის სურვილი ის იყო, რომ მთავარ სარდლობა ჩაჰბარებოდა ბაგრატიონს. „ნემეცს“ ბარკლაის ჯარი არ ენდობოდა. პეტერბურგმა არ შეისმინა ხმა ჯარისა და მთავარ სარდლად დანიშნა მოხუცი კუტუზოვი. ახალი სარდალიც ბარკლაის გეგმას დაადგა, აჭყარა ჯარი და 25 აგვისტოს დაბანაკდა ს. ბოროდინოსთან.

აქ, 25 აგვისტოს 1812 წელს, მოხდა ის შესანიშნავი ბრძოლა, რომლის ასისთავიც წრეულ ილღესასწაულეს და რომელმაც ბოლო მოუღო სახელოვან გმირის თ. პეტრე ბაგრატიონის ცხოვრებასა და მოქალაქობას.

ალ. ფრონელი.

წვრილი კრედიტი კახეთში

კახეთში ძლიერ გახშირდა წვრილი კრედიტის დაწესებულებათა დაარსება ამ მოკლე ხანში. ეს ითქმის მეტადრე სიღნაღის მაზრაზედ, სადაც მის დაარსებას ხელს უწყობს აქაურ სოფლების სიდიდე, და მრავალრიცხოვანობა სიღნაღიდან თელავის მხრივ, მაგალითად, სულ ორმეტი ვერსის მანძილზედ, არსებობს უკვე ხუთი სოფლის ბანკი: ანაგასა, კარდანახსა, ბაკურციხეს, გურჯაანსა და ველისციხეში. მე არას ვიტყვი იმაზედ, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ ბანკებს იმ დროს, როდესაც სოფლის მევახშეობა უკიდურეს წერტილამდის არის მიღწეული. რაც მალე მოეღება ბოლო მევახშეთა მგლოურ მადას, მით უფრო მალე ამოისუნთქავს თავისუფლად სოფლის მოქირნახულე ნამდვილი მუშა; ვიტყვი მხოლოდ, რომ, რაც უფრო ძვირფასია ეს დაწესებულებანი, როგორც მისწრება მშრომელი ხალხის ეკონომიურ შეღა-

ვათისთვის და მთელი ჩვენი ხალხის ჯეხზედ დასადგომად მით უფრო დიდი საფრთხილე და შორს მჭვრეტელობის გამოჩენა გეგმართებს დაარსებიდანვე მათ საფუძვლიანად დასაყენებლად და სათანადოთ განსავითარებლად. მხოლოდ ის არ კმარა, რომ ამა თუ იმ სოფლად წვრილი კრედიტი დაარსდეს; საქმე ის არის, დაარსდეს, განვითარდეს, გაფართოვდეს წარმოების შინაარსით და იარსებოს კიდევ დიდხანს, ვიდრე ამგვარი კოოპერაციაც დიდად საქაროა ჩვენი ხალხისათვის და ვიდრე მათ ნაცვლად სხვა უფრო მნიშვნელოვანი კოოპერაციები შეიქნებიან. ამ მოწადინების ასრულება კი მხოლოდ მაშინ შეიძლება, თუ გავითვალისწინებთ ეხლავე რა ნაკლი, ან უფრო სწორედ რომ ვთქვათ რა დაბრკოლებანი ჩნდება მათ არსებობის დროს. როგორც ვიცით, ყოველ საქმეს სჭირდება მწარმოებელი ანუ მოთავე და მეც აქედგან დავიწყებ. წვრილ კრედიტის დაარსებიდანვე, სათავეში, ე. ი. გამგეობაში და საბჭოში ძალაუნებურად ხვდება სოფლის ინტელიგენცია: მღვდელი, მწერალი, მასწავლებელი (თუ არის), უკეთეს შემთხვევაში ფოსტის მოხელე, ექიმი და სხვა. როგორც ეტყობა, ეს ელემენტი ჯერ ერთი რომ ცვალებადია თავის სოციალური მდგომარეობის დაგვარად, მეორეც, თავისუფალი არ არის, რადგანაც თავისი სამსახური აქვს და დანარჩენ თავისუფალ დროს თუ მოახმარს, როგორც ქველმოქმედი, ამ დაწესებულებაში მუშაობას. სამწუხაროდ ადგილობრივი ინტელიგენცია ყოველთვის ძლიერ ნაკლებია სოფლად, ან თუ არის ბრწყინვალე წოდებისა, იმასაც „არა სკალიან“ ამ „მოსაწყენი“ საქმისთვის. ამ გვარად, წარმოების ბედილობალი დამოკიდებულია მთლად შემოხსენებულ ინტელიგენციის კეთილ მოსურნეობაზედ ანუ ქველმოქმედურ საქმიანობაზედ. მაგრამ სიმართლე მოითხოვს ვსთქვა, რომ მაინც პირველში საქმე გვარდება და სოფლის ბანკი იწყობს არსებობას და ზოგან კარგი მომავალიც უჩანს. ჯერ-ჯერით მუშაობენ უსასყიდლოდ შემოხსენებული პირნი და საქმესაც აგვარებენ. ესე მიღის საქმე ვიდრე მარტივია ბანკის წარმოება, სანამ მასში ცოტაა ფული და სანამ ფულის გატან-შემოტანა ხდება ჯერ-ჯერობით წლის თითქმის ორ ხანას—გაზაფხულს გასატანად და შემოდგომის დამლევს—ფულის შემოსატანად. მაგრამ ხომ უნდა გაიზარდოს ბანკის თანხა იქამდის, რომ ოპერაციებიც ყოველდღე უნდა

სწარმოებდეს, მაშინ ცხადი ხდება დაბრკოლება, რადგანაც ან მწერალია მოუცლელი, ან მღვდელი და სხვა. მაშინადაც, იბადება აზრი და საქიროებაც სპეციალურად დახელოვნებულ მოანგარიშის ყოლისა შემდეგში, ყოველი სოფლის ბანკისთვის. აი სწორედ ამ მოსაზრებაზედ მინდა მიუთითო იმათ, ვისაც კოოპერაციის განვითარება აინტერესებს ჩვენში და მუშაობს კიდევ ამ ნიადაგზედ, რადგანაც ყოველ სოფლის ბანკს შემდეგში მოგება უგროვდება და ეზრდება, ცხადია, ერთი მოანგარიშისთვის ჯამაგირის გაღებას შესძლებს კიდევ და კრედიტის ამხანაგობა მოვალეც არის ხარჯი გაილოს.

ქველმოქმედური მუშაობა ამისთანა მომგებ დაწესებულებებისთვის დიდხანს ვერც გასტანს და არც არის სასურველი. ხალხის აღმზრდელიობითი მნიშვნელობის მოსაზრებით და საქმის მკვიდრ ნიადაგზედ დაყენების მხრივაც ხალხი უნდა მიეჩვიოს იმ დებულებას, რომ ყოველი შრომა უნდა დაჯილდოვებული იყოს სარგებლობიანობის დავარად; ვისაც გასამრჯელოს მისცემს, იმას სათანადოთაუ მოსთხოვს საქმის მოგვარიანებას. თუ ეს მოსაზრება სამართლიანია, მაშინ იბადება კითხვა, როგორ უნდა მოეწყოს საქმე სოფლის ბანკებისთვის საქირო მოანგარიშეთა კადრის შესაქმნელად.

საქმე აღვილია, თუ სათავეში ჩაუდგება რომელიმე მომქმედი ჯგუფი. უნდა დააჩსდეს ახლო მომავალში ორკვირიანი ან ერთი თვის ვადიანი პრაქტიკული საანგარიშო კურსები იმათთვის, რომელთაც გაუთავებიათ სამოქალაქო სასწავლებლები და საერთოდ იმათთვის, რომელნიც შეადგენენ საშუალო ინტელიგენციის უმუშევრო ნაწილს და უნებლიედ გოლოვინის პროსპექტს „სცვეთავენ“ ხშირად. რასაკვირველია, ამათ თან უნდა ახლდეთ ბუნებრივად თანშეზრდილი კეთილ სინდისიერების და სოფლის ხალხის სამსახურის გრძნობა. ესეთები, ჩემის აზრით, გამოსადეგნი არიან და თუ მოგვარდება საქმე, მაშინ ყოველ სოფლის ბანკს შეუძლიან გაზეთის განცხადებითაც კი მოიწვიოს საკუთარი მოანგარიშე. ჯერ ამით გავათავებ სოფლის ბანკების შესახებ.

ძვევერელი.

ებრაელები პოლონეთში

ეროვნული
მნიშვნელობის

რუსეთში მოსახლე 6 მილიონ ებრაელის უმრავლესობა პოლონეთში სტრუქტურის მიუხედავად იმისა, რომ თვით პოლონელები საკმაოდ ეკონომიურ ძადას წარმოადგენენ, პოლონეთში ებრაელებს მაინც დიდი ვაჭრობა და ადებ-მიტეობა აქვთ; მსხვილი მრეწველობა და საკრედიტო დაწესებულებანი ებრაელების ხელშია და პოლონეთისთვის ასეთი გარემოება ხელსაყრელი არ არის. პოლონელ მიწის მფლობელთა და მიწის მომქმედთა დაუაღიანება დიდ ზომამდე არის მიღწეული და ხშირად მათი ბედი ებრაელთა კაპიტალზე და მოკიდებულია. მთელი რიგი ქალაქებისა ებრაელთა ხელშია. ასეთი გარემოება ძალიან აფიქრებს პოლონეთს და პოლონეთის ცნობილმა საზოგადო მოღვაწემ დიმიტრიმ ამას წინადადებას საშუალებით განაცხადა პოლონეთის დახსნა ებრაელებისაგან კიდევ შესაძლებელია, თუ შეძლებული შემთხვევაში (რომელნიც უმთავრესად საგვარეულო არისტოკრატის ეკუთვნიან და რომელთაც აურაცხელი შეძლება მოეზრდებიან) გამთავისუფლდნენ ებრაელებისაგან უველს სამრეწველო და სავაჭრო საქმეებსა.

მდგომარეობა შეტად გამწვავებულია. უკანასკნელმა არჩევნებმა ხომ უარესად გააღრმავეს პოლონეთს და ებრაელთა დამოკიდებულებას და საქმე ბოიკოტამდე მივიდა. რუსეთის გაზეოთებში ცნობებია დაბეჭდილი, რომ პოლონელმა ფირმებმა აყარებელი მასამსახურე ებრაელი დაითხოვეს სავაჭრო და სამრეწველო დაწესებულებათაგან და სათანადო ბოიკოტი გამოუცხადეს ვაჭარ ებრაელებს. ეს მოულოდნელო კი შემდეგმა გარემოებამ გამოიწვია.

ვარშავის არჩევნების დროს ებრაელებმა სოციალისტ დემუტატს მისცეს ხმა და ამ რიგად სოციალისტის დემუტატი გააშავეს. ამ გარემოებამ ისე აადეღვა მთელი ვარშავის საზოგადოება, რომ ებრაელებს სასტიკის ბოიკოტით გასცა ხასუხი. ვინც იცის, თუ რა ხასტიკი საშუალებაა ბოიკოტი ვაჭრობისთვის, თუ რამდენ ზარაღს მიაყენებს ის ებრაელებს და ვინც იცის აკრეოვე ისიც, თუ რა თავკამდებით იციან პოლონელებმა ასეთ შემთხვევაში მოქმედება, ადვილად წარმოიდგენს, თუ მართლაც რა თავზარ დამცემ საშუალებებისთვის მიუმართავს ვარშავის ებრაელების წინააღმდეგ.

ნ ა რ მ ე მ ი

ყურანას წინააღმდეგ

უდაბნოში მცხოვრები არაბთა ერთი თემი წინააღმდეგი უოფილას მაქმადის ყურანისა, შემდეგის მისაზრებით: მაქმადის სარწმუნოება ჩვენთვის არ არის გაჩენილი, „როგორ უნდა ვიბანოთ, როცა დასაფუვი წყალიც გვაკლია? როგორ გავიდეთ მოწყალებს, როცა ჩვენ ავიოთონ არაფერი გვაქვს? რად წავიდეთ შექაში, როცა ღმერთი უკვლავ არის? და რად ვიმარხვოთ რამაზანში, როცა მთელ წელიწადს მშვიკრები ვართო.

ერთი გაზეთის რედაქტორი სიღნეში, თურმე ფულად აფასებს იმ დროს, რომელსაც არამეფენ სხვა და სხვა მიმსუფუენი. ვისაც მისი ნახკა სურს, ტაღანში უნდა ბიდეთი იყიდოს რომლის ფასი ასეთია: ერთი საათით ბასი—10 შაღინგი, 1/2 საათით—6 შიღ. და 15 წუთით—3 შაღინგი.

ლონდონში, ამ ხანად უცნაური დოღი მოუგონიათ. ეჯიბრებიან ერთმანეთს დალაქები, ვინ უფრო მალე გაპარსავს და გაპკრეჭავს ადამიანს.

გამოჩენილი ტეღი ვიჩი, დალაქების მეფედ წოდებული, დაენამლევა ვილიამ ლოიდს 250 მანეთზედ, რომ იგი უფრო მალე გაპკრეჭს მსურველთ. მუქთად გაკრეჭის მსურველი იმდენი მოკრეჭებულა, რომ პოლიციის ჩარევა დასკირებია საქმეში. 15 წუთის განმავლობაში ვიჩს გაუპარსნია 20 და გაუკრეჭია 15 კაცი, ლოიდს კი მარტო 15 გაუპარსნია და 14 გაუკრეჭია. ორი სამი კაცი ისე დაუჭრიათ, რომ დოღის შემდეგ, ამბობდენ, ორთავ დალაქს დაატუსაღებენო. მაგრამ, ამ ამბავში ყველაზედ ძალიან გაუკვირვებია ხალხი ვიჩის პატარა ქალს, რომელსაც 6 წუთის განმავლობაში გაუპარსნია 5 კაცი და ერთისთვისაც თმები სულ დაუწიწკნია.

ჩვენი ფოსტა

კვინის: დედა ნახე, მამა ნახე შვილი ისე გამოა

ნახეო: სახელი რა გაქვს ნაშრომი რა გექნება?

ალ. კინჭარაძეს: უცნაურს ბრძანებთ. „გონიერი, ზღვის ტალღებში მძიმე სავანეით იძირება და უმეცარი, მხატვრული ტიფტიფტისო“—აბა სცადეთ.

ალე ორპირელს: „დღინაცვალმა (?) ერთ დღეს გამიწყრა თავში მირტყამდა...“ ამის შემდეგ ხომ არ დაგჩემდათ ლექსთა წერა?

აქილესს: კარგია, დაგვიანებული რომ არ იყვეს.

რედაქტორ-გამომცემელი
რ. გაბაშვილი.

რედაქციისაგან

უძორჩილესად ვსთხოვთ ეველა ხელის მოშწერთ, გვაცნობონ ხოლმე დროზედ, თუ ჩვენი ყურნაღის №№.. არ მიუვათ, რომ თადარიგი დაუჭიროთ.

აგრეთვე ვსთხოვთ ეველას, ვისაც ფული არ გადუხდია, მალე გამოგზავნონ, წინააღმდეგ შემთხვევაში მოესპობათ ყურნაღის გზავნა.

ხელნაწერები არავის არ უბრუნდება.

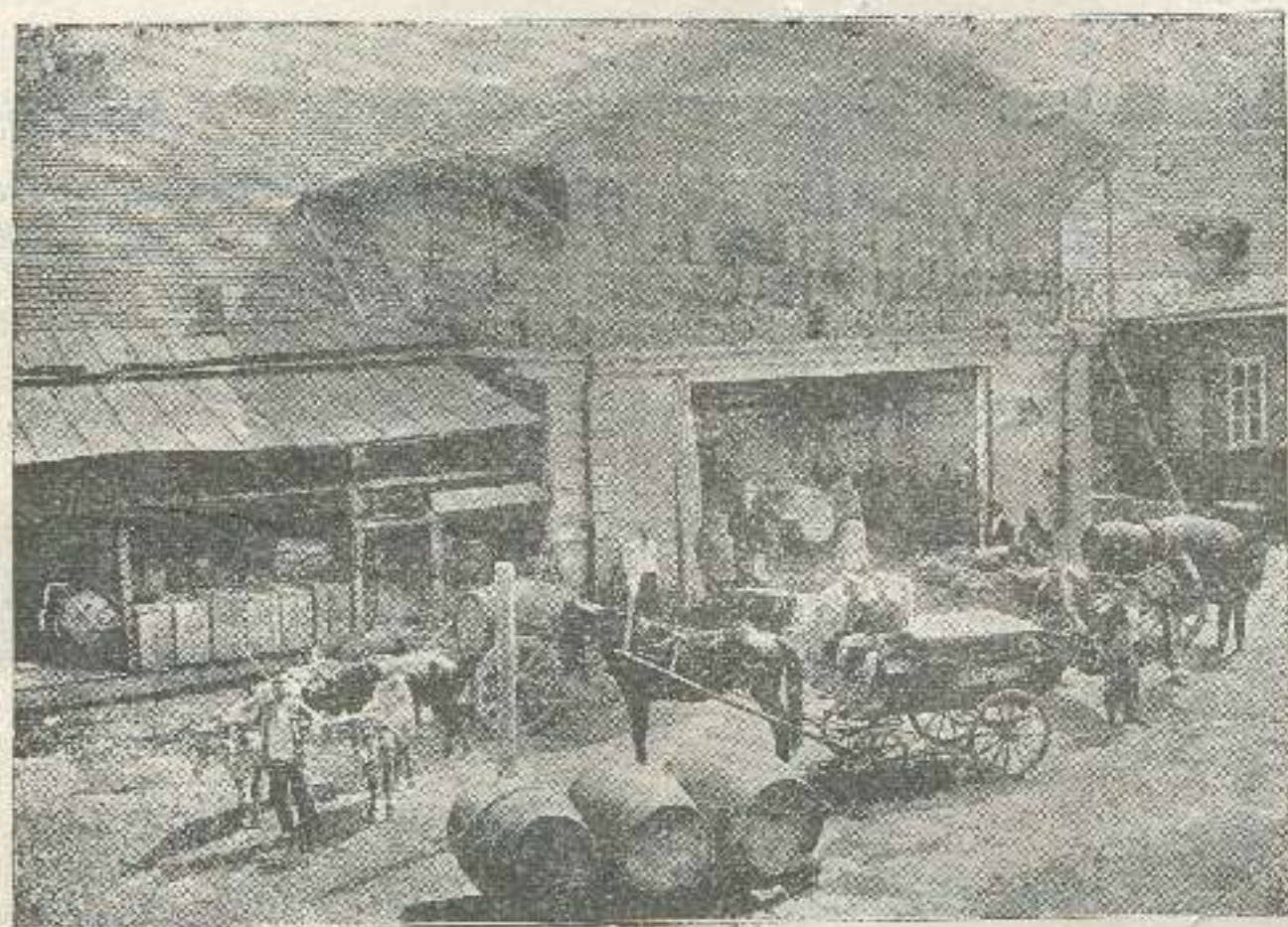

მ ი თ ხ ო ვ ე თ ყ ვ ე ლ გ ა ნ

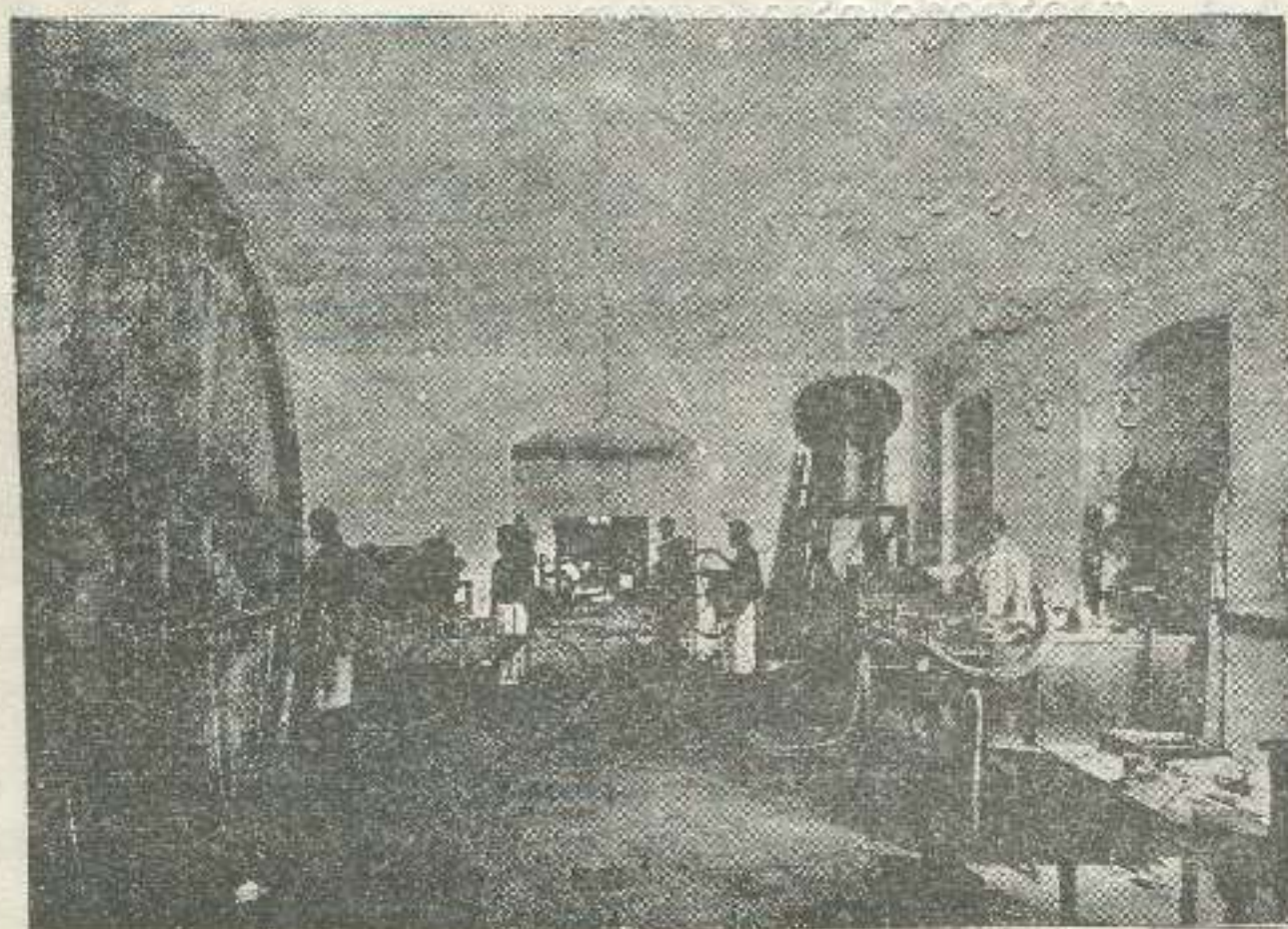
კოოპერატიული ღვინო

საზოგადოება „კახეთი“სა

ეზო საზოგადოება „კახეთისა“: ღვინის მოტანა და გატანა საზოგადოებას 15 წლის განმავლობაში გაუყიდია 1,000,000 ზიდრო ღვინო 3,000,000 მან.

საზოგადოებას აქვს განყოფილებანი: ბაქოში, ასხაბაღში, ტაშკენტში, ბათუმში, მოკოვში, არმა-ვირში, ალექსანდროპოლში, ეკატერინოღარში.

სარდაფი „კახეთისა“: ღვინის გადაღებ-გადმოღება.

საზოგადოების ადრესი: თბილისი, გოგოლის ქუჩა, საზოგადოება „კახეთი“.

მევენახეთა საზოგადოება „კახეთი“ დაარსებულია 1894 წელს. საზოგადოებაში არის 164 წევრი. „კახეთის“ საზოგადოების წევრებს ერთად აქვთ 866 1/2 დესეტინა ვენახა სა დ მაც უზიდავენ საზოგადოებას

ნ ა მ დ ვ ი ლ კახურ ღვინოს.

კალა ერთობაშია!

კახელებო! ჩაეწერეთ საზოგადოების წევრებად და ამით დაიხსენით თქვენი სარჩო-საბადებელი სირაჯ-ჩარჩების ცარცვისაგან და მასთან ერთად შეუწყეთ ხელი ღვინით და საქმეში მონაწილეობით. ყოველ კახელისთვის ფრიად სასარგებლო „საზოგადოების“ გაფართოება — გაძლიერება, მის წევრების გაძლიერების და გამდიდრების მომასწავებელია.

უკანასკნელ დროს საზოგადოების საშემახი მოწესრიგებული და მკვიდრად დაუმეფებულია.

მოითხოვეთ საზოგადოების წესდება.

ქ. გორში გამოდის ყოველდღიური სალიტერატურო, სავაჭრო-სამეურნეო სასოფლო გაზეთი

„ქართლი“

ყოველ-კვირულ სურათებიანი დამატებით.

დამატებით

წლიურად ეღირება	—	—	—	—	5 მ.
ნახევარის წლით	—	—	—	—	2 მ. 60 კ.
სამი თვით	—	—	—	—	1 მ. 50 კ.
ერთი თვით	—	—	—	—	45 კ.

უდამატებოთ

წლიურად ეღირება	—	—	—	—	4 მან.
ნახევარის წლით	—	—	—	—	2 მ. 30 კ.
სამი თვით	—	—	—	—	1 მ. 20 კ.
ერთი თვით	—	—	—	—	55 კ.

ცალკე ნომერი დამატებით ყველგან 5 კაპ. უდამატებოთ 3 კაპ.

განცხადების ფასი: პირველ გვერდზე პერიტი (ტრიკონი ორი შაური, უკანასკნელზე—ერთი შაური, სამ-გლოვიარო განცხადების ერთხელ დაბეჭდვა ორი მანეთი.

შენი შენა: ა) გორში სტამბის მოუწყობლობის გამო პირველ ხანებში გაზეთი „ქართლი“ გამოვა კვირაში სამჯერ პატარა ზომისა და უდამატებოდ. შემოდგომიდან კი გაზეთი უფრო სრული, მოზრდილი და ყოველ დღიური იქნება.

სამეცნიერო-პედაგოგიური და სალიტერატურო ჟურნალი.

„განათლება“

1912 წლის იანვრიდან ჟურნალი „განათლება“ გამოდის ყოველ თვის შუა რიცხვებში გარდა ზაფხულის ორი თვისა. ჟურნალის მიზანია ხელი შეუწყოს სწავლა-განათლების საქმეს ჩვენებურს სკოლებში და ოჯახებში.

ჟურნალი გამოდის დასურათებული. ჟურნალში მონაწილეობას იღებენ ჩვენი საუკეთესო მეცნიერები, მწერლები, პედაგოგები და პოეტები.

ხელის მომწერთათვის წლიურად ღირს სიმი მანეთი და ათი შაური (3 მან. 50 კ.), ნახევარი წლით ორი მანეთი (2 მან.); საზღვარ გარეშდ ჟურნალი ეღირება 5 მანეთი.

რედაქცია სთხოვს ხელის მომწერლებს დროზე დაიკვეთონ ჟურნალი.

ხელის მოწერა მიიღება თბილისში „ქ.-შ. წერაკატხვის გამავრცელებელ საზოგადოების“ წიგნის მაღაზიაში ივანე ავალიშვილთან და „ნაკადულის“ რედაქციაში. ქუთაისში წიგნებისა და გაზე-

რედაქტორ გამოცემელი ი. ეკალაძე-ცინცაძე. მისამართი: ქ. გორი. რედაქცია „ქართლი“ ი. ცინცაძეს. ფული და მასალები მისამართით უნდა გამოიგზავნოს.

სახალხო გაზეთი

სურათებიანი დამატებით

მიიღება სეფის მოწერა 1912 წლისათვის.

(არ მიიღება ხელის მოწერა ცალკე, უდამატებოდ და ამ სურათებიანი დამატება იყიდება ცალკე).

წელიწადში ღირს 8 მან. 50 კაპ.

ენკენისთვიდან წლის დამლევაში ღირს 3 მ. თვეში ღირს 75 კაპ.

(როგორც ქალაქში, ისე ქალაქ გარედ).

საზღვარ-გარეშდ თვეში ზედ-მეტე 25 კაპ.

წლიურ ხელის მომწერთ (რომელთაც პრემია „კრდემლი“ ერგებათ) 8 მან. 50 კ. უნდა პქონდეთ გადახდილი შემდეგ ვადებზე: პირველად 3 მ., მარტისათვის 5 მან., 1 მაისისათვის 7 მ. და დანარჩენი უნდა გადახდილი იყოს

პირველ ივლისამდე.

თების კანტორა „იმერეთი“, ისილორე კვიცარი-ძესთან, ბათუმში წიგნის მაღაზია „განთიადი“, ამ ორ ადგილს იყიდება ცალკე ნუმრებიც. 1912 წლის იანვრიდან ჟურნალი ნისიად არავის გაეგზავნება.

მისამართი: Тифлисъ Дворянская Гру-зинская Гимназия: Л. Г. Вощвалзе. რედაქტორ-გამომცემელი ლ. გ. ბოცვაშე.

„კოოპერაცია“

სახალხო საკოოპერაციო და საზოგადო-ეკონომიური ჟურნალი.

ჟურნალი „კოოპერაცია“ დამატებით ღირს წლის ურად 3 მ. ნახევარ წლით 1 მ. 75 კ. „შრომის კავშირი“—წლიურად 2 მ. 50 კ. ნახევარი წლით 1 მ. და 55 კ. რედაქცია მოუწოდებს მომხმარებელ, საკრედიტო და სხვა კოოპერაციებს დაეკუთონ „შრომის კავშირი“ ხელში გასაკრედიტებლად. ულის გამოგზავნა შეიძლება მე-ე. ადრესი: „Г. Кутаисъ редакція журналовъ Кооперация и „Промисъ кавშირი.“